

Framsidan

Aktuellt magasin om biblioteksfrågor från Kultur i Väst | Nr 4 | 2011

Mer än bara böcker

En plats för kreativitet och upplevelser

Litteraturhus för barn och unga på gång

Berättandet och språkutvecklingen förenar konstarna och lägger grunden för det nya litteraturhuset.

Nytt i Framsidan - debatt

Politikerna borde framhäva bibliotekens politiska roll i skapandet av det framtida samhället. Bibliotekschef Conny Persson inleder debatten.

Hjälp oss att bli bättre!

Svara på några frågor om Framsidan på
www.framsidan.net

www.framsidan.net

Upplevelsernas palats - en omstart

Nya roller för biblioteket efterfrågas och en av alla dessa är biblioteket som kulturarena. På många håll hörs detta rop men inte är det nytt precis. Vem minns inte mörknande höstkvällar framåt stängningsdags. Stolarna framställda och författaren som precis anlant, lite lagom på snusen men det ska nog gå bra. Oroligt spanande ut i mörkret, ska det komma nå'n den här gången eller blir det som vanligt bara hon som bor på biblioteket och kommer på allt, oavsett om det handlar om att lyssna på djupsinnig poesi eller att beskåra buskar. Ingen fara, personalen vet ju vad som gäller, ett extra kvällspass för att fylla upp i stolsraderna kan bli nödvändigt. Sådana smärre skräckminnen slås jag av när jag hör det där med biblioteket som kulturarena. Men så läser jag om Paul Auster som en varm och vacker försommarkväll lockar hundratals besökare till Malmö stadsbibliotek. Succé! Men det är väl klart, i Malmö och med Paul Auster, kan det bli nå't annat än proppfullt.

I Västra Götalandsregionens biblioteksplan som antogs i höstas så lyfter politiken fram flera utvecklingsområden som man menar är viktiga för bibliotekens framtid. Ett av dessa är "biblioteket som kulturarena". Man skriver: "I mindre kommuner fungerar biblioteket ofta som kulturhus. Biblioteken kan erbjuda evenemang där människor möter det efterfrågade men också det oväntade. Biblioteken kan också erbjuda aktiviteter där människor deltar som egna kulturskapare." Även om det är mer eller mindre sant att biblioteken i mindre kommuner faktiskt fungerar som kulturhus så speglar skrivningen en syn på bibliotekens betydelse som nav i kommunernas kulturverksamhet. Särskilt i mindre kommuner men också i större som

Malmö. Det speglar också en idé om att inte bara möta kultur utan att också skapa kultur, vara delaktig, göra själv och tillsammans med andra.

Innan datasystem och digitalisering lade beslag på bibliotekens utvecklingskraft och resurser så levde idéerna om biblioteket som kulturhus. Omstritt och diskuterat men i högsta grad levande. Nu är idéerna tillbaka som en av bibliotekets nya roller och med betydligt starkare betoning på delaktigheten. Visst är detta bra. Risken att förgäves spana ut i mörkret efter publik och deltagare minskar betydligt om det stillasittande och lyssnande kulturmötet på biblioteket får sällskap av rörelse och kultur hands-on.

Men ska detta bli så måste man våga. Precis det vi såg i Malmö när debatten var som hetast för något år sedan. Det var ju nästintill bokbål när biblioteket gallrade ut ett gäng halvdöda romaner och heldöda fackböcker som ingen vill läsa längre. För att istället skapa utrymme för biblioteket som kulturhus. Den debatten visar att skapa utrymme inte enbart handlar om lokalen utan lika mycket om att våga ge utrymme för ett nytt synsätt och nya idéer kring bibliotekets roll och innehåll.

Idéen om biblioteket som kulturhus är högst aktuell även om vi hört talas om den förr. Men idéen måste återanvändas på ett nytt sätt. Kultur på biblioteket betyder naturligtvis att bli inspirerad av författare och att läsa och skriva. Det betyder musik och möten med andra traditionella konstområden. Men det betyder också verkstad, sociala nätverk, spel, caféhäng, stand-up eller butoh, du bestämmer. En bred syn på vad kultur kan

vara i ett bibliotek ger oss både väntade och oväntade upplevelser. Det blir en nystart för biblioteket som kulturarena.

För att frigöra resurser till biblioteket som kulturarena krävs både lobbyarbete och strategiska partners. Det handlar om att påverka inåt i den egna organisationen och utåt till besökare och beslutsfattare. Det handlar om att ge bilder av det tänkbara men också av det hittills otänkbara. Det handlar om att knyta kontakter med alla som ska vara med och bygga bibliotekets kulturarena. Från kulturproffs till lokala föreningar och invandrade kulturer. Och så barnen förstås, våra viktigaste strategiska partners. Tillsammans med barnen blir biblioteket en oslagbar kulturarena och minnena av sega kvällar med tomma stolar förbleknar till intet.

Bengt Källgren

Chef
Kultur och samhälle, Kultur i Väst

Framsidan

Tidningen Framsidan ges ut av Kultur i Väst som är en förvaltning inom Västra Götalandsregionen. Framsidan ska främja biblioteksutveckling genom att ge kunskap, inspirera, problematisera samt skapa dialog och debatt kring bibliotek och aktuella biblioteksfrågor.

Ansvarig utgivare:
Bengt Källgren

Redaktörer:
Helén Andersson
Tove Eriksson

Redaktionsgrupp:
Helén Andersson
Tove Eriksson
Kerstin Wockatz

Layout och bildhantering:
Fredrik Swedemyr

Kontakt:
Framsidan
Kultur i Väst
405 44 Göteborg
Tel: 031-333 51 00
redaktionen@framsidan.net

Webbplats:
www.framsidan.net

Prenumeration och adressändring:
www.framsidan.net
prenumeration@framsidan.net

Omslagsbild:
Foto: Tove Eriksson

Tryck:
Bording
ISSN-nummer
1651-1271

Vid efterfrågan går det att få Framsidan inläst
Hör av dig till CTI,
Tel: 0500-49 56 45
karin.stromberg@vgregion.se

Innehåll

Ledare	2
Upplevelsernas palats - en omstart	
Nytt litteraturhus för barn och unga	5
Berättande och språkutveckling i fokus för nytt litteraturhus i Sandviken	
Sandvikens bibliotek	7
Årets bibliotek 2010 går mot nya mål	
Gör plats för kultur	10
Samarbete för moderna kulturarenor i Sjuhärad	
Resursgrupp för arrangörer	13
Kultur i Väst jobbar för att goda idéer ska bli verklighet	
Gör det själv	15
Låt kreativiteten flöda. Pysel på bibliotek	
En arena genom tiderna	18
Universitetslektorn Magnus Torstensson ger ett historiskt perspektiv på bibliotekets roll som kulturarena	
Nu handlar det om människorna	20
Efter några stormiga år på Malmö stadsbibliotek tycks nu arbetsron breda ut sig. Konceptet "The Darling Library in the World" tar sakta form	
Kort och gott	23
Kort om bibliotek och kultur	
Tre frågor	24
Peter Alsbjer, länsbibliotekarie Örebro - Västmanland Inger Eide Jensen, bibliotekskonsult	
Debatt	26
Nu startar vi en debattsida. Först ut är Conny Persson, bibliotekschef i Gävle	
Profilen: Yvonne Eriksen filialföreståndare i Vårsås	28
Utklädd till gran eller semla. Yvonne blåser liv i gemenskapen	
Om jag hade ett bibliotek....	31
Gustav Fridolin, språkrör för miljöpartiet, skriver om biblioteket i ett demokratiskt samhälle	

Nytt litteraturhus för barn och unga

En spännande och utvecklande plats för barn? Ett kunskapscentrum för pedagoger? En resurs för forskning kring språkutveckling? Eller varför inte alltihop på samma gång?

Just nu byggs Sveriges första litteraturhus för barn och unga i Sandviken i Gävleborgs län, och man satsar på samarbete för en bred regional verksamhet med barns eget skapande i centrum.

Text och bild: Tove Eriksson

Litteraturhus är en ny företeelse i Sverige. Inspirationen finns på litteraturhuset LesArt i Berlin, där man jobbar med barns läs- och språkutveckling genom olika former av estetiska uttrycksformer, i kombination med arbete för att stärka de vuxna runt barnen med hjälp av metodutveckling och forskning. Ett litteraturhus kan också kallas läsfrämjandecentrum eller litterärt centrum – det viktiga är att inte själva ordet blir begränsande, menar Eva Norrbelius Coleman, som projektleder utvecklingen av litteraturhuset tillsammans med Karin Forsgren Anderung.

– Det är lätt att man tänker att det enbart handlar om litteratur, och att de som jobbar inom andra områden, som konst eller musik, känner sig exkluderade. Därför vill vi betona att det är berättandet och språkutvecklingen som står i centrum, något som ju är gemensamt för alla konstformer, särskilt när man jobbar med barn.

Anslaget för litteraturhuset är brett, det är inte enbart en biblioteksangelägenhet. Initiativet till ett litteraturhus togs i samband med Läskonster, ett projekt för utvecklande av nya former av lässtimulans för barn och ungdomar, som drevs av läns- och regionbiblioteken i Mellansverige mellan 2007 och 2009 och där Sandvikens bibliotek deltog. Ett av målen med projektet var att etablera läsfrämjandecentra i de deltagande länen.

Sandvikens kommun anmälde intresse för att hyra ett litteraturhus, och med sitt starka litterära arv, ambitiösa bibliotek och gynnsamma förutsättningar i övrigt, bland annat fonder med anknytning till det stora industriföretaget Sandvik att söka pengar ur, så var kommunen ett naturligt val.

Redan tidigt gick man ut och förankrade projektet hos många aktörer och nu pågår förarbetet som bäst. Styrgruppen består av representanter för kommunen, Länsbibliotek Gävleborg Uppsala, Högskolan i Gävle och Bollnäs kommun. Dessutom har man en arbetsgrupp med medlemmar från kulturskolan, konsthallen och biblioteket i Sandviken och Länsgruppen för barnkultur.

– Det har varit lättare än jag trodde att samarbeta över gränserna och jag blev förvånad över hur snabbt till exempel Högskolan i Gävle nappade på att vara med. Men det beror nog på att alla jobbar med berättande på något sätt, vare sig det handlar om konst, dans, litteratur eller film. Litteraturhuset ska samla alla som har barn som målgrupp, säger Karin Forsgren Anderung, som i vanliga fall arbetar som regional filmkonsulent.

Samarbete med forskare

Högskolan i Gävle, och andra universitet och högskolor, blir viktiga samarbetspartners i den del av litteraturhusprojektet som handlar

Spännande planer. Litteraturhusprojektet i Sandviken är stort och arbetskrävande, men väldigt roligt att jobba med, tycker projektledarna Eva Norrbelius Coleman och Karin Forsgren Anderung.

om att vara en resurs för forskning om barns språkutveckling och läsning. Litteraturhuset ska sprida information om aktuell forskning till människor som jobbar med barn, men också till exempel uppmuntra högskolestudenter att följa och utvärdera lokala projekt utifrån en vetenskaplig grund.

Frågan vi ska ställa oss är vad barnen kan lära oss om språkutveckling, inte tvärtom."

Karin Forsgren Anderung

– Med hjälp av forskningen kan vi få argument för att de metoder vi använder i arbetet med barn är de rätta. Vi vill nå ut till exempelvis bibliotek, kulturinstitutioner och skolor med forskning som kan hjälpa dem i det vardagliga arbetet, säger Karin.

Forskningen kan också ge inspiration och perspektiv. En forskare, vars resultat har inspirerat projektledarna för litteraturhuset, är Carina Fast, fil.dr i pedagogik. Hon intresserar sig för små barns språkutveckling och använder begreppet livsvärldar. Hon menar att man måste förstå vilken värld ett barn lever i för att kunna hjälpa dem i deras språkutveckling.

– Hennes forskning gör det tydligt hur viktigt hemmet är för ett barns språkutveckling. Hon talar om att alla barn har en språklig ryggsäck med sig när de börjar skolan, full av redskap. Men alla barn får inte ens chansen att packa upp sin ryggsäck när de kommer dit. Kanske har de spelat mycket Pokémon, och hur kan pedagoger använda sig av de kunskaperna? Det är jättespännande tankar, som påverkar vårt arbete med litteraturhuset, säger Eva.

Perspektivet som de vill ska prägla litteraturhuset är just barnens. Oavsett förutsättningar i hemmet, så har alla barn sina metoder för att lära sig språk. Dem ska man ta fasta på.

– Frågan vi ska ställa oss är vad barnen kan lära oss om språkutveckling, inte tvärtom, säger Karin.

En plats för alla barn

Litteraturhuset som fysiskt rum kommer förmodligen att ta plats i eller i anslutning till Folkets hus i Sandviken där man just nu planerar ett kulturcentrum. Än är inte allt

klart kring organisation och finansiering av litteraturhuset, men klart är att det ska vara en rolig och stimulerande miljö för barn, en plats att besöka och utvecklas på, för både barn, deras föräldrar och pedagoger.

Det är viktigt att alla känner sig välkomna, oavsett bakgrund. Det ska inte vara en plats dit bara vissa föräldrar vågar sig med barnen och det ska inte kosta pengar att komma dit.

– Alla barns rätt till språk och kultur har genomsyrat diskussionerna i förarbetet. Det är viktigt att vi hittar metoder för att nå ut, säger Eva Norrbelius Coleman, som vanligtvis arbetar som barnbibliotekarie i Björksätra, en stadsdel i Sandviken där många barn har invandrarbakgrund.

Ett av målen med litteraturhusprojektet är att också de barn som inte har föräldrar som tar med dem på kulturevenemang eller läser särskilt mycket böcker hemma ska få del av verksamheten. Det kan ske till exempel via samarbeten med lokala föreningar, studieförbund, skolor eller andra aktörer som når barnen, eller uppsökande verksamhet. Gävleborg är ett län där relativt få vidareutbildar sig och arbetslösheten är hög. Kanske kan ett litteraturhus med allt vad det innebär i satsning på språkutveckling bidra till att vända den trenden. Eva och Karin ser också fördelar med att litteraturhuset läggs just i Sandviken, och inte på en större ort. När projektet blev känt fick Eva frågan om huruvida Sandviken, som är så litet, verkligen skulle ha ett helt litteraturhus.

– Ja, just därför, svarade jag då. Min uppfattning är att utbudet av barnaktiviteter är så mycket större i storstaden och ett litteraturhus i Sandviken blir därför extra välkommet. Dessutom blir vi ju en resurs för hela regionen, inte bara för kommunen, säger hon.

Tema cirkus

Redan nu har litteraturhusprojektet påbörjat sin verksamhet. I februari höll man ett seminarium om språkstimulans genom estetiska uttrycksformer, och i mars anordnade man en öppen verkstad i lasergraffiti med David Henning i samarbete med Länskultur Gävleborg. Aktiviteterna är ett sätt att hitta former

för samarbete i regionen. Att på det här sättet skapa en mötesplats och ge inspiration via duktiga föreläsare är en metod som litteraturhuset kommer att använda även i framtiden. Pedagoger, bibliotekspersonal, kulturansvariga i kommunerna, barnkulturkonsulenter, kulturarbetare och skolornas språkutvecklare ska få fortbildning och kunna bilda nätverk med litteraturhuset som nav. Tanken är också att litteraturhuset ska bli en samarbetspartner för andra som vill söka projekt pengar och driva mindre projekt inom språkutveckling eller närliggande områden.

När verksamheten kommer igång på allvar kommer mycket av arbetet att byggas upp kring teman, som både verksamheten riktad till barn och till vuxna följer. Redan nu finns idéer.

– Vi funderar på ett cirkustema. När vi presenterade den idén för våra samarbetspartners så visade det sig att kulturskolan i Sandviken redan hade planer på en pjäs av Camilla Lagerqvist där cirkus är den röda tråden och att Högskolan i Gävle redan intresserat sig för cirkusens tillämpning på studierna kring barns lärande.

Karin och Eva har fullt upp. Karin jobbar på 70 procent med projektet och Eva på halvtid. Före sommaren ska planerna vara så pass klara att man har kunnat ta fram ritningar på litteraturhusets lokaler. 2013 ska litteraturhuset stå klart. Mycket att göra alltså, men väldigt givande.

– Vi har en massa idéer, det är ju en så fantastisk rolig grej att jobba med, säger Karin Forsgren Anderung. ■

Sandvikens bibliotek

ett bibliotek i rörelse

Sandvikens bibliotek, Årets bibliotek 2010, lämnar nu ifrån sig vandringspokalen men vandrar vidare mot nya mål. Ständigt under utveckling och med besökarnas behov framför ögonen blir de snart del av ett nytt kulturcentrum där samarbete över gränserna är en självklarhet.

Text och bild: Tove Eriksson

Att komma in på Sandvikens bibliotek är som att gå ut på ett torg i en småstad. Skylt-fönstren är i och för sig ersatta av bord och hyllor med luftigt exponerade böcker och parkbänkarna av bekväma läsfätöljer, men människor strosar runt och stannar och pratar med varandra på samma sätt som på ett torg. Stora, vita, ovala tyglampor hänger ovanför dem, nästan som sommarsolen.

Men mörka fläckar på linoleummattan skvallrar om att det inte alltid varit en lika öppen och ljus planlösning i bibliotekets entré.

– Nej, tidigare hade vi en jättedisk här direkt där man kommer in, säger bibliotekschefen Åsa Wirén-Jonsson.

Hon pekar på tre stora röda prickar i plastgolvet, placerade bakom platsen där disken tidigare stod.

– Här var golvet så slitet för där hade bibliotekarierna och assistenterna nött på samma ställe i många år. Eftersom vi snart ska renovera var det ingen idé att lägga nytt golv, och så kom en kollega på att vi kunde göra de här prickarna under tiden, det blev roligt tycker jag.

Nuförtiden slits mattan mer jämnt på Sandvikens bibliotek. Lånedisken är ersatt av låne- och återlämningsdatorer som finns utspridda i lokalen och personalen rör sig

Punkter och prickar. Platserna där bibliotekarier och assistenter förr stod och nötte på golvet har dolts av röda prickar. Nu rör det sig mer på Sandvikens bibliotek. Maria Markusson hjälper en besökare att söka vid infopunkten (mitten) och Stina Dahlberg (t.h) hjälper en annan att hitta det han söker i biblioteket.

istället mycket ute bland besökarna. De hjälper till med sökningar och information vid tre informationspunkter i biblioteket.

– Istället för att bibliotekarien sitter med skärmen mellan sig och besökaren så står de och söker tillsammans, du ser där till exempel, säger hon och nickar bort mot bibliotekarien Maria Markusson som står och pratar med en besökare vid informationspunktens höga bord.

– Det är så vi vill att det ska vara, att bibliotekspersonalen och besökarna är som vänner som hjälps åt, säger Åsa.

Det rör sig på webben

Så funkar det också när bibliotekets två it-bibliotekarier har drop in-handledning på måndagseftermiddagar. Frågorna från besökarna kan handla om allt från hur man använder en mus eller skapar ett facebook-

Populär medarbetare. Mamma Mu-skaparna Jujja och Tomas Wieslander bodde ett tag i Sandviken och i en av böckerna besöker den kända kon just biblioteket. Så när barnen kommer hit så får de träffa henne. Men hon börjar bli lite sliten där hon sitter, konstaterar bibliotekschefen Åsa Wirén-Jonsson (t.h) och får medhåll av barnbibliotekarierna Sфина Dahlberg och Katarina Larsson.

konto till hur man för över bilder från kameran till datorn eller handlar på Blocket, och det är många som behöver hjälp.

– Det finns ett väldigt stort behov, det märker vi. På måndagar känner jag mig verkligen nyttig, säger Ann-Sofie Jonsson, en av it-bibliotekarierna.

Det finns tankar på att ordna kurser, eftersom efterfrågan på it-handledning är så stor. Och hennes kollega Niclas Forsgren tycker att det vore idealiskt om biblioteket kunde ha en öppen datasal där han och Ann-Sofie alltid fanns till hands med sina specialkunskaper.

– Vi är inte där än, men förhoppningsvis hamnar vi där. Vi testar nya idéer och lösningar hela tiden, säger han.

De båda har också hand om bibliotekets webbsida, facebookside och ytterligare en sida, Biblioteksstaden, där de har lagt upp en översikt över e-medier och bibliotekets alla e-tjänster, som e-bokslån och musikbiblioteket på webben, men också flöden av nyheter inom flera olika områden som litteratur, politik och film. På facebooksidan lägger de upp bok- och evenemangstips, men begränsar sig inte till bibliotekets verksamhet, utan tipsar också

om artiklar, tekniknyheter, skriver krönikor och lägger upp länkar. Det blir en form av omvärldsbevakning på informationsområdet och att döma av statistiken är det många som uppskattar den. Mellan 600 och 900 personer läser varje facebookinlägg, berättar Ann-Sofie.

– Vi får en del respons i form av kommentarer. Det känns roligt att kunna dela med sig så snabbt och lätt, jag kan ju sitta på bussen och lägga upp saker, säger Ann-Sofie.

Alla bibliotekarier har liksom Ann-Sofie och Niclas ett särskilt ansvarsområde, något de tycker om och är bra på, och som de kombinerar med sina pass ute i biblioteket. Någon har skyltningsansvar, någon annan skriver pressmeddelanden och någon har ett övergripande inköpsansvar till exempel. Dessutom ingår alla i en avdelningsgrupp, som har ansvar för inköpsförslag och organisering av medierna på den avdelningen. Ann-Sofie och Niclas ansvarar för inköp av litteratur om teknik och medier.

– Det är väldigt roligt att få jobba med det som man gillar och är bra på, och på det här sättet får man en helhetssyn på sitt ämnesområde, säger Ann-Sofie.

Bygger kulturcentrum

Runt biblioteket växer ett kulturcentrum fram. Sandvikens Folkets hus, ett rymligt sådant från 1974, som förutom bibliotek inrymmer teater och konsthall, blir navet. En tom gymnasiebyggnad vid sidan av fylls snart av kulturskola och ungdomsgård. Utanför byggs en kulturförskola och inom ett par år öppnar här ett nytt litteraturhus för barn (läs separat artikel). Konsthallen och biblioteket byggs samman, så att barnavdelningen delvis blir gemensam, med en stor lokal för bland annat barnteater och bokprat. Barnbibliotekarierna ska dela arbetsrum med konstpedagogerna och det redan utvecklade samarbetet mellan institutionerna stärks ytterligare med gemensamma utställningar och projekt, ett arbetssätt som har växt fram de senaste åren.

– Nu ska vi jobba ännu mer tillsammans med de andra institutionerna, det ska bli ett riktigt kulturcentrum, säger Åsa Wirén-Jonsson förväntansfullt.

Samtidigt växer också barnverksamheten på biblioteket. Två engagerade barnbibliotekarier, en fin och lekfullt inredd barnavdelning och ett gott samarbete med skolor och förskolor gör att lokalen ofta fylls av högljudda barn. Ljugården mitt i biblioteket, med tidskrifter, läsfätöljer och konstutställningar, får troligen snart ge plats för fler av barnens böcker. Idag används den för bibliotekets omfattande programverksamhet, där lokala föreningar står för en stor del. Möbler på hjul underlättar när heltäckningsmattan fylls av bebisar och föräldrar på babyrytmik, teaterlek för barn eller föreläsningar och författaraftnar.

– Ljugården är väldigt omtyckt, men det får nog ändå bli så att vi använder den till barnavdelningen. Nu får vi ju plats för programverksamhet i den nyrenoverade lokalen vid konsthallen och i det nya kaféet som Folkets hus ska få.

Det märks att biblioteket är en organisation som inte räds förändring, inte ens av det som redan fungerar och är väldigt in- vant. Förändring verkar nästan vara inbyggt

Det viktigaste är att alla är delaktiga. Mycket av det vi gör lyckas vi med för att vi har bra personal och en bra sammanhållning i gruppen.”

Åsa Wirén-Jonsson

i arbetssättet och intrycket är att det som på många ställen hade lett till ramaskri, här går så lätt. Åsa menar att det handlar om personalens inställning och höga kompetens.

– Det viktigaste är att alla är delaktiga. Mycket av det vi gör lyckas vi med för att vi har bra personal och en bra sammanhållning i gruppen. Vi har strategimöten varannan måndag där alla bibliotekariéer är med, där vi pratar om utvecklingen av biblioteket och kläcker idéer. Det är något man måste avsätta tid för, säger Åsa Wirén-Jonsson, som hänvisar till sin duktiga personal i nästan alla sammanhang som dyker upp. Men vid ett tillfälle så skryter hon lite själv också.

– Min chef brukar säga att jag är bra på att anställa duktig personal, och det håller jag med om. Det har varit en medveten strategi att anställa yngre personer, vilket har gett en bra blandning i personalgruppen, säger Åsa.

Hon beskriver hur personalen just nu jobbar tillsammans i olika konstellationer för att organisera om bibliotekets medier till nya avdelningar – till exempel ska litteratur och annan media om hälsa och livsstil samlas i en avdelning, tillsammans med gångstavar till utlån och eventuella besökande rådgivare, istället för att vara utspridd under bland annat medicin, kost och psykologi. Tanken är att biblioteket ska bli mer logiskt för besökarna, vars behov står i centrum för den omgestaltning som biblioteket går igenom.

– Vi gjorde en stor satsning på kompetensutveckling inom bemötande för några år sedan, som alla fick ta del av. Det gav en form av samstämmighet inom personalen kring de här frågorna och om vart vi är på väg, säger Åsa.

Folkets kärlek

Att Sandvikens bibliotek blev Årets bibliotek 2010 har gett uppmärksamhet. Biblioteksmänniskor från hela landet har kommit på studiebesök, men också Sandvikenborna själva ser på biblioteket med ny stolthet.

– Jag tror att många har fått upp ögonen för sitt fina bibliotek, något de kanske har tagit för givet tidigare. Det har hänt flera gånger i sommar att folk har kommit hit med besökare och visat upp biblioteket, nästan som en turistattraktion, säger barnbibliotekarien Katarina Larsson.

Men utmärkelsen är inget som får personalen på Sandvikens bibliotek att vila på lagrarna. Det redan livliga samarbetet med lokala föreningar, författare, institutioner, skolor och boende ska utvecklas ytterligare när biblioteket blir en del av kulturcentrat. Det finns av tradition ett starkt kulturliv i den gamla bruksorten Sandviken, vilket har och alltid har haft gott stöd från kommunalt håll, berättar Åsa.

Biblioteket har också ”folkets kärlek”, som Åsa uttrycker det. Om bibliotekets resurser hotas blir det snabbt insändarstorm i lokaltidningarna och lokalpolitikerna får brev och samtal från engagerade biblioteksvänner. Tack vare den medvetna satsningen på att ofta skriva pressmeddelanden så blir bibliotekets verksamhet synlig för invånarna via medierna.

– Det senaste var ett pressmeddelande om att antalet besök hade ökat jämfört med förra sommaren, och det skrev tidningarna om, säger Åsa Wirén-Jonsson.

Transparens och nytänkande

– Nu får du blunda, för nu kommer vi till ett kapitel jag skäms över, säger Åsa Wirén-Jonsson när hon ska visa upp personalrum-

men. De ligger i en typiskt kommunal korridor från 70-talet, bakom en låst dörr. Åsa beskriver den som ”världens tråkigaste”.

Ett ord som återkommer när hon talar om biblioteksverksamhet är transparens. Biblioteket ska vara ”mitt i byn”, lika mycket besökarens som personalens, och bibliotekariéer och assistenter ska kännas tillgängliga. Hon skulle vilja att det syntes rent fysiskt, att personalen mer tydligt blev en del av det besökaren ser i biblioteket.

– Jag tänker att vi skulle kunna ha personalrummen ute i biblioteket, med glasväggar, här uppe på andra våningen. Men vi får se hur det blir för alla tycker inte om idén, säger hon.

It-bibliotekarierna Ann-Sofie Jonsson och Niclas Forsgren har redan sina arbetsplatser utanför personalkorridoren, i varsitt rum på bibliotekets andra våning. Niclas var den som först flyttade ut, och tycker att det är trevligt. Hans placering gör att han får mer kontakt med besökarna, även utanför schemalagd tid.

– De som har varit här på drop in en måndag känner igen mig och kommer och knackar på även på andra dagar, säger Niclas.

Han tycker att det är positivt att biblioteket ständigt utvecklas och att personalen själva testar nya lösningar.

– Vi håller på hela tiden, men har blivit så vana vid det att vi knappt märker det längre. Vips, så händer det och sen blir det nya snabbt vardag, säger han. ■

Åsa Wirén-Jonssons tips för att göra biblioteket till en levande kulturena

- Var synlig för omvärlden.
- Gör dig till vän med kulturarbetare i kommunen och var generös, bjud på lunch till exempel.
- Var seriös vad gäller ersättning för uppdrag till professionella kulturarbetare.

Gör plats för kultur

– Vi skulle kunna...

– Här kan vi...

– Vet du vad vi skulle kunna göra?

På Kinna bibliotek haglar idéerna när bibliotekschefen Gunvor Alexandersson och kulturutvecklaren Carola Melo planerar höstens kulturaktiviteter på biblioteken i Mark. Att de hjälps åt är en av nycklarna till kreativiteten.

– Den övriga kulturen befruktar biblioteket och tvärtom, säger Gunvor Alexandersson.

Text och bild: Tove Eriksson

Fönstret står vidöppet i det färgglatt inredda köket på Kinna bibliotek, huvudbiblioteket i Marks kommun. Det är juni och bara ett par veckor kvar till midsommar. På bordet ligger kalendrar, block, datorer och mobiltelefoner. Barnbibliotekarien Carina Lindgren tar ett telefonsamtal, bibliotekschefen Gunvor Alexandersson gör pulverkaffe och ställer fram en låda kakor medan vikarierande kulturutvecklaren Carola Melo knattrar ljudligt på sin laptop.

– Så, då var det mailet iväg. Gunvor, nu ligger lördagsgodiset i princip klart, det är bara två punkter som inte är helt klara. Men vi får ha lite is i magen och ta det i augusti om det inte hinner lösa sig.

Lördagsgodiset är inte en påse geléhallon som man skulle kunna tro, utan en programserie för 4-8-åringar och deras föräldrar på biblioteken i Mark. Tanken är att de ska få uppleva och skapa på olika mötesplatser i och arenor i kommunen. Biblioteket i Kinna är huvudarena, men även Rydals museum, Skene Folkets hus, Backens skola och Marks konstgrafiska verkstad är medarrangörer.

Planeringen för höstens kulturprogram på biblioteken är på upploppet, så här precis före semestrarna, och det är mycket som ska fixas innan kalendariet går till tryck.

– I år är första året som vi gör ett gemensamt programblad för alla fem

Roliga idéer. Gunvor Alexandersson, chef för bibliotek och allmäncultur inom Kultur och och vikarierande kulturutvecklaren Carola Melo har roligt när de spånar idéer för biblioteksverksamheten i Mark.

biblioteken och bokbussen, säger Gunvor Alexandersson.

Sedan hon tillträdde som chef för bibliotek och allmäncultur inom Kultur och fritid i Marks kommun 2008 har hon jobbat för att öka programverksamheten och samarbetet mellan huvudbiblioteket i Kinna och filialerna i Skene, Horred, Fritsla, Sätilla och på bokbussen, och det har gett resultat.

– Aktiva Bibliotek Mark har ökat besöken med tio procent sedan 2008.

En nyhet i höstens program är fredagsafter work på huvudbiblioteket. En soul-gitarrist kommer och sätter stämningen för helgen.

– Kan man after worka på biblioteket? Ja, det kan man, hävdar vi! säger Carola Melo.

Kulturbyrån på biblioteket

Just detta ”Ja, det kan man” sammanfattar ganska bra hur man ser på vad som kan ta plats på biblioteken i Mark. Under de senaste åren har den inställningen resulterat i allt från det vanliga, som språkkaféer och författarsalonger, till det lite mer annorlunda, som sybibliotek och växtloppis.

– När vi hade växtloppis kunde besökarna byta växter med varandra. Det blev jättestort, säger Gunvor.

Hon visar upp bibliotekets egen örträdgård på innergården, en prydlig och grönskande rabatt.

– Ja, växtloppisen blev vildvuxen, kan man säga, säger Carola och skrattar. Hon dröjer sig kvar vid fönstret mot örtagården och vänder sig till Gunvor.

– Här kan man ha poesiuppläsningar. Tänk så stämmingsfullt det skulle kunna bli!

Carola Melo är kulturutvecklare i Marks kommun och jobbar tillsammans med ytterligare en kollega på Kulturbyrån, som har sitt kontor mitt i biblioteket. Det innebär att Carola, som är konstnär i botten, hela tiden finns nära biblioteksverksamheten.

– Carola är en självklar partner när biblioteket planerar sitt kulturprogram. Det hänger ihop. Biblioteket är ju en kulturarena, säger Gunvor.

Fördelarna är ömsesidiga. Carola och hennes kollega har nytta av bibliotekarernas kunskaper, bland annat när det gäller att boka författarbesök eller välja litteratur inom ramen för Skapande skola eller i skolornas

kulturprogram. På samma sätt kommer deras kompetens till nytta för biblioteket.

– Vi kan vara med och säkra kvalitén på programverksamheten i biblioteken. Bibliotekarier är bra på det skrivna och talade ordet, och vi kan mycket om musik, teater och andra konstformer, säger Carola.

En följd av detta täta samarbete är att det blir naturligt att kombinera de olika konstformerna i biblioteket, eller låta andra former av kultur leda vägen till böckerna. När man firade kvinnodagen genom att ha frukostbio på iranskt tema, så spelades iransk musik i högtalarna när besökarna kom in, för att skapa stämning. När man hade sybibliotek på Skene bibliotek fanns det inspiratörer på plats som kunde visa och berätta om det som sedan gick att läsa mer om i en hemlånad bok om sömndad. På stickkaféerna blir gamla virkmönster i böcker samtalsämnet mellan gammal och ung. Och majoriteten av alla idéer är inte genomförda än, det blir tydligt efter en stund i Carolas och Gunvors sällskap.

Fakta projektet Biblioteket som kulturarena i Sjuhärad

Projektets mål är att utveckla biblioteken i Sjuhärad till moderna kulturarenor. Med hjälp av bland annat arrangörsutbildning och nya samarbetsformer ska biblioteken hitta arbetssätt som breddar kulturutbudet och engagerar invånarna i innehållet på det lokala biblioteket. Sjuhärads kommunalförbund bidrar med 500 000 kronor till projektet, vars första etapp inleds i oktober 2011 och avslutas i september 2012. De åtta kommuner som deltar är Borås, Bollebygd, Mark, Vårgårda, Herrljunga, Tranemo, Svenljunga och Ulricehamn.

– Man skulle kunna ha guider i biblioteket, till exempel en ornitolog som tar med oss till fågelhyllan och sedan ut i naturen, säger Gunvor.

– Och man kan kombinera släktforskningskurser med en kyrkogårdsvandring, presentera litteratur från en särskild tid och kanske ha ett teatersällskap på besök som gestaltar scener från just den tiden, säger Carola.

Begränsningar föder kreativitet

Kinna bibliotek är nyrenoverat och fint, men har inte tillgång till några jättelokaler och ligger inte heller i något kulturhus. Men både Carola och Gunvor ser hellre möjligheter än problem.

– Jag har alltid tyckt att det har varit roligt med begränsningar i lokalen, då får man vända på tanken och fundera över hur man kan anpassa aktiviteterna, säger Gunvor.

– Ja, som vid finissagen till exempel, säger Carola och berättar om när biblioteket hade

tömts på sitt innehåll inför renoveringen för ett par år sedan. De ställde sig frågan: "Vad gör vi med ett tomt bibliotek?" och anordnade en ordentlig fest, en finissage. Ett helt band fick ju plötsligt plats i lokalen.

Samma tankesätt räddade dem när de hade bokad författaren Åsa Linderborg till sitt första Forum för poesi och prosa. Det var meningen att besökarna skulle komma till det mysiga Café Skrädderiet i närheten, men intresset blev så stort att lokalen inte skulle räcka till. Istället för att begränsa antalet biljetter så höll man istället uppläsningen i en mycket tristare, men större lokal, och projicerade en bild av det fina kaféets interiör på en skärm.

– Det gäller att inte ge upp, trots att man inte har det där stora kulturhuset med tekniker och kafé och allt, säger Gunvor.

Nyligen har biblioteket köpt in en mobil scen, för att kunna ha föreställningar på biblioteken.

– Den är nedmonterbar så att den kan skickas runt mellan biblioteken i Mark. Nästa steg är att också kunna erbjuda spotlights och en bra ljudanläggning, säger Gunvor.

Samarbete mellan kommunerna

En annan lösning på de resurs- och lokalproblem som små landsortsbibliotek kan uppleva är att jobba tillsammans. Det är tanken bakom ett nytt samarbetsprojekt, där Bibliotek Mark ingår tillsammans med övriga Sjuhäradskommuners bibliotek. Än så länge är projektet i planeringsfasen, men det kan komma att handla om allt från gemensamma bibliotekssystem och författarbokningar, till att få invånarna att besöka de andra kommunernas bibliotek och kulturevenemang.

– Vi skulle kunna ha en kulturbuss! Tänk om Boråspubliken kunde åka till Mark för Forum för poesi och prosa och mötas till exempel, och publiken från Mark till Kalvfestivalen eller Torpa stenhus, spånar Gunvor.

– Man tänker ofta för litet. Om man tar bort kommungränserna och ser Sjuhärad som en enhet. Då kan det hända saker. Det sitter här uppe, säger Carola och pekar på sitt huvud.

Sen kommer hon och Gunvor på att det är dags för Marks 40-årsjubileum i år. Spånandet tar fart med ny inspiration.

– Vi skulle kunna ha en stor fest här på biblioteket! Eller utanför.

– Ja! Man kan få skicka in idéer på 40 roliga saker som går att göra och se här i Mark.

– Så skulle vi kunna utse de bästa och så kan de presenteras på festen! ■

Läs mer om Marks bibliotek på www.mark.se/bibliotek

Är vi på rätt väg?

Framsidan är en del av Kultur i Västs publicistiska verksamhet. För att kunna utveckla tidningen och göra den till en självklar källa för inspiration och kunskap, vill vi gärna veta vad du tycker.

Gå in på www.framsidan.net och svara på några frågor. Din medverkan hjälper oss att hitta vägen till en bättre läsupplevelse.

Tack på förhand!

Vi på Framsidan

Resursgrupp för arrangörer

Biblioteket är en självklar kulturarena för den relativt nybildade arbetsgruppen för utveckling och strategi för arrangörsfrågor inom Kultur i Väst. Genom sitt arbete vill arbetsgruppen vara en resurs som stärker arrangören i sitt jobb och som ser till att goda idéer blir verklighet.

Text och bild: Helén Andersson

När den här artikeln skrivs är det sommar och olika festivaler står som spön i backen runt om i Sverige. De som inte tvingats i konkurs vill säga och tagits över av stora arrangörsgrupper med god ekonomi. En utveckling som inte alltid bara är av godo och där kritikerna menar att de stora arrangörsgrupperna saknar kännedom om den lokala plats där festivalen äger rum och att de saknar just det engagemang som så att säga, gör festivalen unik.

– För en kommuns utveckling är det en otrolig tillgång med alla ideella arrangörer som jobbar för ett rikt kulturliv, säger Karin Stammarnäs, en av konsulenterna i arrangörsutveckling inom Kultur i Väst.

– Ja, här kan man snacka om ett arbete som genererar ett socialt hållbart samhälle, tillägger Malin Oest som är konsulent i utveckling av samarbeten och en del av arbetsgruppen. Jag skulle önska att kommunerna ville ge alla som engagerar sig lite mer resurser så de känner sig uppskattade och ser till att det lokala kulturlivet blomstrar.

Publikutveckling

Förutom Karin och Malin består arbetsgruppen av Nils Wiklander och Roland Haraldsson. Båda har, liksom Karin, titeln konsulenter i arrangörsutveckling och alla fyra har

Resursgrupp. Från vänster Karin Stammarnäs, Malin Oest och Nils Wiklander. Roland Haraldsson, som också ingår i Kultur i Västs arbetsgrupp för utveckling och strategi inom arrangörsfrågor, saknas.

lång erfarenhet av arrangörsutveckling från olika områden som musik och konserter, folkbildning och det fria kulturlivet. Nu vill gruppen nå nya arrangörsgrupper och tar hjälp av sin samlade erfarenhet.

– Jag har till exempel följt det långsiktiga arbetet med festivalen Listen to the World där en del av arbetet bestod i att hitta nya sammanhang, stärka strukturer och skapa

nya arrangörskap för den nutida musiken, berättar Nils. Detta i sin tur har nu bland annat genererat i ett uppdrag där jag ska projektleda en kartläggning av behov och förutsättningar att skapa ett utvecklingscentrum för samtida musik, ljudkonst och publikutveckling. Detta kommer vi att arbeta med gemensamt här i arrangörsutvecklingsgruppen.

Trots att alla ser fram mot arbetet, är det ingen i arbetsgruppen som gillar ordet publikutveckling. Man tycker att det är ett nonsensord eftersom det helt enkelt handlar om att hitta nya konstellationer för kulturen och föra in nya mötesplatser och pedagogik i mötena.

– Hur man kan utveckla mötet mellan individ och konstform helt enkelt, konstaterar Karin.

Biblioteket som kulturarena

I många av landets mindre kommuner är det en bibliotekarie som är kultursamordnare och där biblioteket också verkligen är ortens kulturarena. Detta i sin tur kan skapa praktiska problem eftersom den fysiska miljön oftast inte är anpassad för allt vad ett arrangörskap innebär. Ofta är det mindre barnteaterföreställningar, författaruppläsningar eller mindre musikarrangemang som fungerar bäst. Men att biblioteken skulle avstå från kulturarrangemang, det tror ingen i arbetsgruppen.

– Jag tror att biblioteken vill vara en mötesplats och ett centrum för kultur, säger Roland som hoppas att gruppen genom en kommande kartläggning ska få klart för sig vad de kan hjälpa till med för att utveckla biblioteket som kulturarena.

– Vi vill helt enkelt veta vad biblioteken behöver, eller vill ha hjälp med. Man kanske

sitter på en massa erfarenheter ute på biblioteken som vi skulle behöva för att jobba vidare, säger Karin och uppmanar alla kulturarrangerande bibliotekarier att höra av sig.

Nätverk

Nils berättar att det ibland kommer förfrågningar om kurser i att arrangera till exempel en utställning och arbetsgruppen har funderat på om detta är möjligt. Samtidigt funderar de alla fyra på om det är rätt väg att gå för att stärka en arrangör i arbetet.

– Vi kanske bara ska dela ut verktygen så att arrangören kommer igång, funderar Roland. Ett centrum dit man kan vända sig och få hjälp med både kontakter, administration och byråkrati.

Alla sitter tysta en stund och funderar tills Karin konstaterar att det finns konkreta saker på gång som till exempel en arrangörsträff i höst.

– Att ta del av andras erfarenheter är också utbildning, konstaterar hon och får medhåll av de övriga. Mycket handlar ju om kontakt- och nätverksarbete, fortsätter hon. Och så har vi ju våra egna utbudsdagar en gång om året där vi framförallt träffar många musikarrangörer. Också ett bra tillfälle för alla arrangörer att träffas och utbyta erfarenheter.

– Att man skapar tillfällen att kunna prata om folks musikvanor, om olika produktion-

er och om hur andra jobbar till exempel med sociala medier, tillägger Malin.

– Men, säger Karin, när det handlar om unga arrangörer kan man dela ut en checklista i alla fall med grunderna i arrangemang. Till exempel hur man söker bidrag och vilka tillstånd som behövs och andra konkreta saker.

Konkret tips

Ingen i arbetsgruppen vill beskriva en arrangörs arbete med några konkreta tips. Det handlar om helt andra saker som att andras erfarenheter kan leda till egna arrangemang och att det är kvalitet på det man gör.

– Det viktigaste är att man verkligen tycker det är roligt själv och tror på arrangemanget, säger Karin. Om du inte själv tror på det kommer ingen annan att göra det heller.

– Jag brukar tänka på vad en arrangör sa till mig en gång, säger Malin. ”Det näst värsta som kan hända är att jag har ordnat ett jättebra arrangemang med en jättebra scenartist som jag själv tycker är skitbra, och så kommer det ingen publik. Det värsta som kan hända är att jag arrangerar ett framträdande med en artist som drar jättemycket publik, och så är det dåligt.” Detta brukar jag påminna mig när jag har fantastiska människor på scenen och bara tio i publiken, ler Malin. Det är ju ändå bara det näst värsta. ■

En unik kombination!

För första gången i Sverige samlokaliseras ett bibliotek och ett museum. Under sommaren har Lödöse bibliotek flyttat in i Lödöse museum och därmed skapat en ovanlig kombination av folkbibliotek och museum. Under hösten påbörjar Lödöse bibliotek dessutom ett projekt som syftar till att profilera sig på barn- och ungdomslitteratur om historia med fokus på medeltiden.

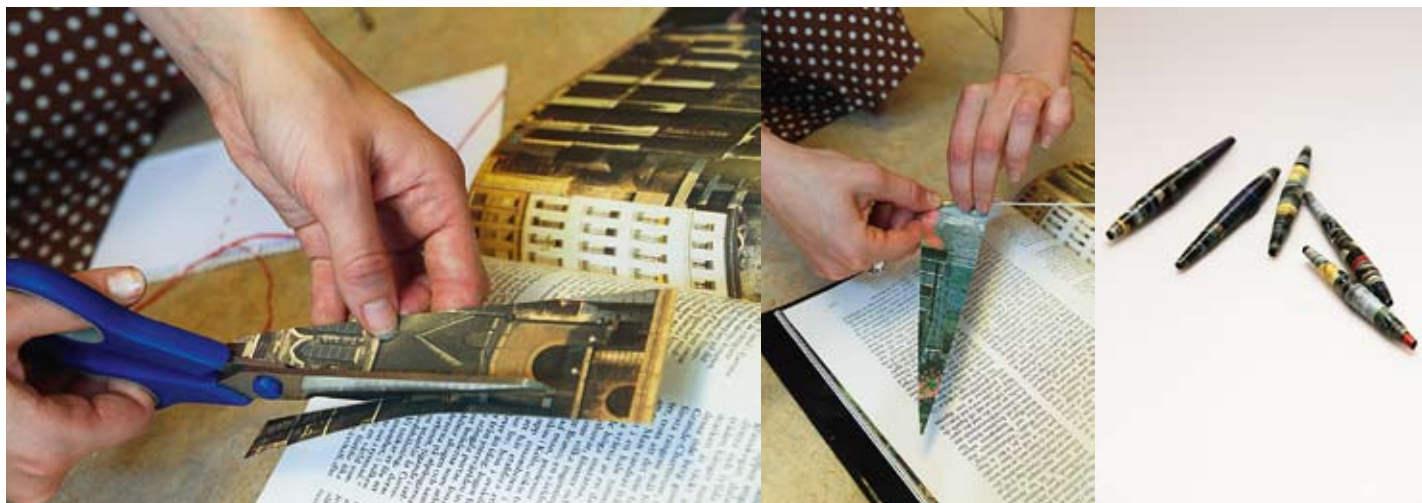
Läs mer om samlokaliseringen i Lödöse på www.framsidan.net

GÖR DET SJÄLV

Gör ett draperi av sagor eller ett bokställ av ståltråd och fantasi. Hemslöjdskonsulent Mia Lindgren på Slöjd i Väst hjälper oss att sätta på kreativitetskranen och pyssla loss med både barn och vuxna på biblioteket.

Text och bild: Tove Eriksson

Pärlor från bokhyllorna. Ett bra tips för alla bibliotek som gallrar och slänger böcker är att låta besökare göra fina pärlor av de gamla boksidorna. Gör man tillräckligt många så kan man få sitt eget bokdraperi.

Mia Lindgren har tänkt till. På golvet i hennes arbetsrum i den lilla röda stugan i Helensparken i Skövde ligger färdiga och halvfärdiga exempel på pyssel och slöjd som passar extra bra att göra på just bibliotek.

– Det känns lite syndigt att klippa i gamla böcker, men om de ändå ska slängas så går det ju bra, säger hon och sätter saxen i en gammal reseskildring från Frankrike.

Vackra slott och djupa skogsklädda dalar blir i hennes händer till långa, trekantiga remsor som hon virar hårt om en virknål till en avlång oval pärla, och limmar lite där den spetsiga toppen fäster. Pärlornas storlek ändrar man enkelt genom att klippa till smalare remsor, och det går sedan att göra halsband eller vad man vill med dem.

– Tänk dig ett helt draperi med pärlor av gamla böcker på ett bibliotek, säger Mia. Man skulle kunna klippa remsor från enbart textsidor, så att det blir helt svartvitt. Fint! Fast det tar nog ganska lång tid, så det är bra om man är flera som hjälps åt.

Gammal bok blir ny

Gamla böcker går att använda till mycket. När julen närmar sig går Mia till Myrorna och köper böcker som hon använder för att göra gamla julkort.

– Helst ska det vara böcker med bilder på kungen, det är roligt. Som Året med kungafamiljen från -83 eller så. Då blir det som att kungen säger god jul.

Mia visar hur man också kan göra egna små böcker med blad ur gamla böcker. En textsida ur en bok, av lite styvare papper, blir pärm till den nya boken. Inuti lägger hon några vita skrivpapper, viker på mitten och syr i vecket med lite rött garn och en vanlig synål. Sedan klipper hon rent runt om och har en charmig liten skrivbok.

Några andra blad ur boken om Frankrike har Mia genom några enkla vikningar gjort om till en ask och till en presentpåse, och hon har mer pyssel på temat böcker på lager.

– Luffarslöjd, det vill säga slöjd med ståltråd, är enkelt och billigt. Man kanske till och med har ståltråd hemma, annars kan man köpa i olika tjocklekar. Jag kom på att man kan göra bokställ som man skruvar upp på väggen bredvid sängen, säger hon och visar ett som hon har gjort i förväg. Hon har böjt tjock ståltråd till ett slags fack med plats för en bok, och det föreställer ett huvud i profil med en rad röda pärlor virade kring håret som en lång lock.

– Det är en permanent! säger Mia.

Med lite tunnare, silverglänsande ståltråd har hon böjt till ett par vackra bokmärken, som fästs över en boksida, precis som ett gem.

Fakta Slöjd i väst

Slöjd i Väst är en del av Västra Götalandsregionens natur- och kulturarvsförvaltning Västarvet.

Här arbetar läns-hemslöjds-konsulenter för främjande av hemslöjd i hela Västra Götaland. Slöjd i Väst deltar i regionala, nationella och internationella samarbeten för att utveckla slöjdekulturen.

Slöjd i Väst arbetar på många plan och samarbetar med hemslöjdsföreningar, pedagoger, kulturinstitutioner, enskilda slöjdföretagare med flera. De utbildar slöjdhandledare och förmedlar kontakter och information om slöjd till den som är intresserad.

Se www.slojdivast.se eller facebookgruppen Slöjd i Väst för mer information, tips och inspiration.

– Det behöver inte vara svårt med slöjd. Jag tror att alla har kreativiteten i sig, det handlar bara om att öva och testa.

Utgå från behov

Mia tycker att en bra början när man slöjdar är att utgå från ett behov. Själv gör hon oftast saker som hon kommer på att hon behöver i sin vardag. Det blir en form av problemlösning som är stimulerande och kreativ.

– Om jag till exempel vill vara fin och behöver ett halsband, så gör jag det. Eller om jag behöver en smörkniv, då vet jag hur jag ska göra den. Det känns väldigt tillfredsställande.

Mia berättar om Do it yourself-trenden, DIY, som frodas i bloggar och på sajter. Längtan efter ett hållbart sätt att leva och en återupptäckt lust till vardagsnära hantverk föder helt fantastiska idéer hos människor. Mia tipsar om sajten zickermans.se, där man bland annat kan läsa hur man gör en kalender av knappar, virkar sitt eget kjolskydd till cykeln eller gör en lampskärm av linjaler. Det är hisnande och roligt att läsa om alla fantasifulla lösningar, där gamla saker får helt nya användningsområden.

– Det handlar om att ställa om ögonen till att inte bara se vad något är, utan vad det kan bli.

Det går trender i slöjd, precis som i allt annat. Och nu är det en gammal klassiker som Mia ser kommer på nytt.

– Näver är hett igen. Det började i vint-ras och kommer stort nu. Stickning har varit stort länge nu, och så har virkningen kommit. Sen tror jag att det blir mer och mer nördigt. Många har till exempel börjat spinna egna trådar och garn till stickningen. Nu har man stickat ett tag och vill gå djupare liksom, säger Mia och plockar fram en spinnrock för att visa hur man gör för att få ull att bli tråd.

Ring och fråga om tips

Som konsulent på Slöjd i Väst arbetar Mia brett, ofta rådgivande. När Framsidan är på besök håller Mia precis på med en ansökan om bidrag för att arrangera en folk art-kongress under Hemslöjdsrörelsens 100-årsjubileum nästa år. Men ibland handlar hennes jobb om mycket mer konkreta och enkla spörsmål.

– Det går lika bra att ringa till mig för att fråga om vilka stickor man ska ha till ett särskilt garn, säger Mia.

För Mia är kärnan i slöjdandet en känsla. Känslan av att kunna förändra och påverka.

– Klarar man av att själv göra något kreativt, som att göra om en sak i sin närhet till något helt annat, så får man ett självförtroende som innebär att man inser att man också kan påverka sin egen situation, och samhället, säger hon. ■

Minibokhylla i ståltråd. Hemslöjdskonsulenten Mia Lindgren har gjort ett bokställ för en bok att hänga på väggen. Luffarslöjd, när man använder ståltråd, är enkelt att åstadkomma underverk med, om man har några tänger och lite fantasi.

Tips!

- Gör pärlor av pappersremsor. Klipp trekantiga remsor och vira dem kring till exempel en virknål. Limma lite i änden. Trä dem på snören för att göra ett draperi eller ett halsband.
- Gör bokställ och bokmärken av ståltråd. Böj ståltråden till önskad form med tänger.
- Sticka armband av fiskelina. Vanlig rätstickning fungerar bra. Trä pärlor på tråden för roligare armband.
- Vik påsar och askar av boksidor. Beskrivning finns i boken *Slöjda enkelt och lekfullt* utgiven av Hemslöjdskonsulenterna på Slöjd i Väst
- Beställ boken från handla.slojdivast@vgregion.se eller 033-17 49 09. Pris 100 kr
- Gör bokskydd eller datorskydd av gamla dukar, gardiner, klädesplagg. Vik om kanten och sy.
- Gör en egen bok av A4-papper med pärm av boksidor, sy ihop med tråd i mitten.

Tips om fler inspirationskällor finns på framsidan.net

En arena genom tiderna

I en tid där begreppet "biblioteket som kulturarena" dyker upp i styrdokument, politikerna talar lyriskt om kulturhus och biblioteken eftersträvar samverkan med föreningar, studieförbund och kulturutövare för att fylla biblioteket med dans, konst, och musik, så är det kanske dags att ställa frågan: Är detta något nytt?

Text och bild: Tove Eriksson

Frågar man universitetslektorn Magnus Torstensson, som undervisar i bibliotekshistoria på BHS, så kommer svaret snabbt.

– Nej, biblioteket har väl alltid varit en kulturarena, även om begreppet är nytt, i alla fall för mig, säger han.

Han visar runt på Biblioteksmuseet i Borås, inrymt i en prydlig källare mitt emot Kulturhuset. Här finns biblioteksverksamhet från tre sekler dokumenterad i form av bilder, texter, affischer och föremål som bokskåp och gamla kartotek. I rummet med referenslitteratur står en rosa bokhylla från ett sjukhusbibliotek monterad på underredet från en rullstol och i avdelningen för barnbibliotek finns en kopia av den runda sittpöl som var så vanlig på 60-talets barnavdelningar. Med hjälp av de omsorgsfullt uppbyggda miljöerna och lite fantasi kan man föreställa sig vardagen på bibliotek i Sverige genom tiderna. Och det var längesen den vardagen enbart handlade om bokutlåning.

– Redan på 30-talet hade man författaraftnar, till exempel på biblioteket här i Borås. Både Harry Martinsson och Vilhelm Moberg var här. Och redan i slutet av 40-talet köpte flera bibliotek in grammofooner och stenkakor och hade lyssnarklubbar, berättar Magnus Torstensson, som efter många års undervisande är lite av ett levande upp-

Äldst. I ett av rummen på Biblioteksmuseet i Borås finns ett helt sockenbibliotek från Köllingared, där en del av böckerna är från slutet av 1800-talet.

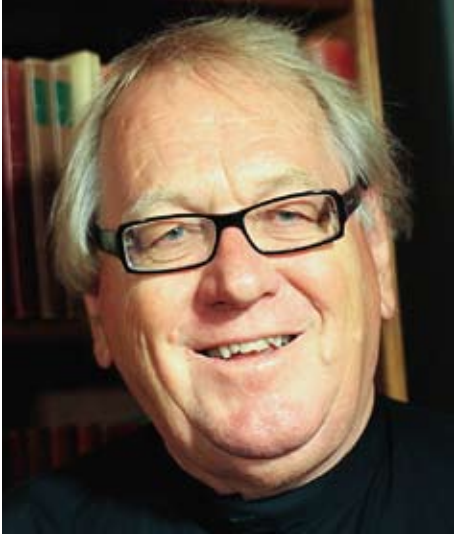
slagsverk när det gäller årtal och fakta i den svenska bibliotekshistorien.

Dansträff för föreningslös ungdom

På femtiotalet började det på allvar röra sig på kulturfronten på biblioteken. Ekonomin var god och biblioteken fick finare och mer ändamålsenliga lokaler och bättre utbildad personal.

De ville nå ut till folk, bilda och upplysa dem, vilket ledde till flera uppmärksammade aktiviteter.

– I Malung ordnade man träffar för den föreningslösa ungdomen, pratade om böcker och bjöd på Coca-cola. Borlänge blev ännu mer omtalat när biblioteket 1958 arrangerade en ungdomsträff, med bokprat och frågesport men också dans! En del blev upprörda,

Full av fakta. Magnus Torstensson har undervisat många blivande bibliotekarier i bibliotekshistoria. Ett besök på Biblioteksmuseet är numera obligatoriskt för studenterna.

– De flesta tycker att det är väldigt intressant, främst vårt barnbiblioteksrum, säger han.

såg det som en mötesplats för knuttar och spättor, medan andra såg det som ett sätt att föra ut boken och nå nya grupper.

Trenden fortsatte under 60-talet. Torsten Eliassons bok *Kultur i kommuner* från 1962 föreskrev att små kommuners bibliotek skulle ta ett utvidgat ansvar för den kulturella fostran av medborgarna, i avsaknad av större kulturinstitutioner. I Norrbotten ordnade bibliotek så att besökarna kunde få höra på symfoniorkestrar och opera, ”Bokens vecka” dök upp på många bibliotek, med föreläsningar och andra aktiviteter kopplade till böcker. Kulturhusbegreppet kom och flera kulturhus byggdes, med biblioteket som självklar del. Men också tvärtom – annan kultur var även en naturlig del av biblioteket. När Göteborgs stadsbibliotek öppnade 1967

fanns det både utställningshall i entréplan och en teatersalong i källaren. 70-talet med nya kulturpolitiska mål, fokus på eftersatta grupper och bibliotekets demokratiska uppgift, innebar en omfattande uppsökande verksamhet, stor samverkan med övriga samhällsinstitutioner, lokala föreningar och arbetsplatsbibliotek. Det strömmade ut högutbildade bibliotekarier från Bibliotekshögskolan, som hade varit aktiva i studentvänstern i slutet av 60-talet, fulla av storslagnaplaner för biblioteksverksamheten. Även på skolan märktes engagemanget. Magnus Torstensson minns hur studenterna på Bibliotekshögskolan var vid den här tiden.

– Jag minns ett projekt vi hade ihop med stadsbiblioteket där studenterna åkte ut till arbetsplatser med böcker. De gjorde det utanför utbildningen, till och med, så engagerade var de.

Går i cykler?

Magnus Torstensson menar att den intensiva samverkan avtog en aning under 80-talet, likaså kulturverksamheten på biblioteken. Nu blev det istället mer fokus på boken, kanske som ett svar på hotet från de fruktade videofilmerna. Videovåldsdebatten var levande och animerad, och samtidigt hade den tryckta boken i Sverige 500-årsjubileum, vilket firades på landets bibliotek, med olika aktiviteter kopplade till boken.

Krisen i början av 90-talet, i kombination med den omfattande digitaliseringen, gjorde decenniet till en tuff tid för biblioteken.

– Det är klart att det då inte fanns tid och resurser till annat. Då avtog samverkan och kulturaktiviteterna på biblioteken, säger Magnus Torstensson.

När biblioteken nu söker en ny identitet i Googletider, så är det kanske inte så konstigt om det återigen är 50- och 60-talens strävan efter en kulturell mötesplats som dyker upp. Det som då kallades samverkan med det lokalsamhället kallas nu cultural planning. Det som då var kulturhus är idag kulturella centra eller kluster, eller nybyggda stora bibliotek med plats för all slags kultur- och fritidsaktivitet, ritade av kända arkitektfirmor. Om dansträffar för föreningslös ungdom var kontroversiella då, så är det profilköpen och deckardominansen som är det idag. Kanske går historien i cykler också i biblioteksvärlden. Blir 2020-talet det nya 70-talet? ■

Läs mer om bibliotekens historiska roll som kulturarena:

- *Kultur i kommuner* av Torsten Eliasson 1962
- *Ska biblioteken göra allt?* Av Tore Nordström och Erik Östling 1974.
- *Den allmänkulturella verksamheten vid biblioteken – en bild av debatten under 1950- och 1960-talen.* Av Mats Hagström och Lars Hasselblad. Specialarbete Bibliotekshögskolan 1975.
- *Kulturevenemang på svenska folkbibliotek* av Pia Lundquist. Magisteruppsats. Bibliotekshögskolan 2003.

Fakta Biblioteksmuseet i Borås

- Det enda i Sverige.
- Drivs ideellt av Biblioteksmuseiföreningen som har cirka 150 medlemmar.
- Öppnade 1994, för att ge studenter på Bibliotekshögskolan och andra intresserade en bild av biblioteksverksamhetens framväxt i Sverige.
- Har öppet enligt överenskommelse för grupper. Föreningens medlemmar ger guidade visningar.
- Finns på webben: www.biblioteksmuseet.se

Nu handlar det om människorna

Malmö stadsbibliotek tar sakta form

Efter några år av utbrett missnöje, vantrivsel och hård såväl intern som extern kritik, verkar nu Malmö stadsbibliotek ha hittat arbetsro i sitt förändringsarbete. Konceptet The Darling Library in the World har kommit en bit på väg och biblioteket tar så sakta form med många nya spännande mötesplatser och arrangemang.

Text och bild: Helén Andersson

– Är det du som ska fördärva biblioteket och bygga restaurang i barnboksavdelningen?

– Ja, men vi kallar det bistro och jag tror inte att du riktigt förstår hur vi tänker....

– Jag tycker det är fel. Det finns ju restauranger tvärs över gatan. Då kan vi ju göra vad som helst här. Det här är ett bibliotek och det vore ju bra om det fanns böcker här. Jag förstår inte vitsen.

Dialogen utspelade sig mellan en äldre Malmöbo och stadsbibliotekarie Elsebeth Tank under den rundvandring vi gjorde på Malmö stadsbibliotek inför den här artikeln.

Och även om den här texten inte ska handla om hur Malmö stadsbiblioteks förändringsarbete provocerar, får dialogen sammanfatta frågeställningen om biblioteket som kulturarena. Ska ett bibliotek servera mat och vin och arrangera evenemang?

– Ja, skrattar Elsebeth. Varför inte. Det är faktiskt så att 66 procent av besökarna här på Malmö stadsbibliotek kommer hit för att göra något annat än att låna med sig något hem. Och, tillägger hon, stadsbiblioteket i Malmö har faktiskt lika många exemplar av tryckta böcker nu som när jag började här.

Förändringsarbetet i strategin

Under 2008 formulerades en ny strategi för stadsbiblioteket i Malmö där uppdraget att

Många idéer. Elsebeth Tank vill utveckla stadsbiblioteket i Malmö till en mötesplats och kulturarena för alla.

– Vi blir tvungna att prioritera sådant som gör att vi kommer i kontakt med både användare och ickeanvändare. Annars svälter vi dem. Särskilt de som inte kommer, säger Elsebeth Tank.

utveckla biblioteket till en plats som inspirerar till utveckling, ingick. Utgångspunkten till den förändringen blev att titta på hur biblioteket fungerade och hur det används, men också att ha koll på vad som händer i omvärlden.

En viktig och avgörande utgångspunkt för att starta förändringsprocessen blev att titta på utlåningssiffrorna som visade att det var en liten del av Malmös befolkning som stod för en stor del av lånen.

– Det är ett demokratiskt problem om vi fortsätter att lägga så mycket resurser på dessa få biblioteksanvändare, säger Elsebeth och berättar att detta blev utgångspunkten för en del av strategin som säger att biblioteket ska utvecklas så att det också inspirerar och bjuder in de som inte lånar något.

– Det är inte bara att säga: Kom hit! Det måste ju finnas något som lockar också. Vår strategi handlar både om kunskap och kultur, fortsätter Elsebeth, och det handlar lika mycket om att finnas digitalt som att finnas fysiskt. Och, påpekar hon, min synpunkt är att det handlar om vilket ställe man vill ha, och jag tycker det är mer intressant att se hur man kan utveckla ett bibliotek utifrån att det egentligen är en kulturinstitution. Och en kulturarena handlar ju inte bara om konst och kultur. Kultur kan också vara ett möte eller något man gör tillsammans.

Fysisk mötesplats

Utifrån sett består stadsbiblioteket i Malmö av två byggnader. En mörk tegelbyggnad inspirerad av skånska renässanslott sammanbunden med en modern glasbyggnad ritad av den danske arkitekten Henning Larsen. Tidigare fanns den samlade skönlitteraturen, musik och film i den gamla byggnaden som kallas för Slottet, och i det stora glasrummet, som kallas Ljusets kalender, fanns facklitteratur och referensmaterial. Som en del i strategin att sätta besökarna i centrum bytte man helt enkelt plats på dessa avdelningar och 350 000 böcker flyttades från ena änden av biblioteket till den andra. Man passade också på att skaffa nya, lägre hyllor med hjul och nya sköna stolar till ett av de inglasade hörnen.

– Just den hörnan har blivit oerhört populär, skrattar Elsebeth. Nu vill alla sitta där och flytten har verkligen tagit oss ett steg på vägen mot att få människor att känna sig välkomna. Nu är det inte samlingarna som spelar huvudrollen, nu handlar det om människorna.

Men också i det gamla Slottet har böckerna fått lämna plats för flexibla lösningar och nya mötesplatser. Ett av de öppna ut-

Arena. Den stora ljusa glashallen Ljusets kalender fungerar som bibliotek på dagarna och förvandlas vid behov till internationell författarscen.

rymmena har försetts med lättflyttade bord och stolar så att platsen lätt kan förvandlas till en föreläsningssal med plats för 50 åhörare. Denna förvandling görs bland annat varje onsdag klockan 12.00 då det möbleras om för En akademisk kvart. Ett samarbete med Malmö högskola där en forskare under en kvart presenterar sin forskning.

– Tidigare var det fullt av hyllor med böcker här. Nu är det inga böcker men många människor och den akademiska kvarten har blivit succé.

På samma utrymme har biblioteket också utvecklat något de kallar Open office away from home. Det betyder att det under en veckas tid flyttar in ett företag på biblioteket där de förutom att jobba som vanligt, ger workshops runt sitt arbetsområde.

– Bland annat har det varit en reklambyrå här och för mig är poängen med det här att vi skapar möjligheter till nya möten, säger Elsebeth.

Programverksamhet

I utvecklingsprocessen har det också ingått att försöka tänka annorlunda kring programverksamhet. Istället för att arrangera enskilda program, tänker man nu olika teman och hela biblioteket jobbar med samma tema under samma period. Biblioteket gör tre temaprogram om året och jobbar med längre planeringsperspektiv. Elsebeth tror att programverksamheten är viktigt i förhållande till biblioteket som en publikarena.

– Vi hoppas att det gemensamma arbetet med tema ska ge besökaren en fördjupad upplevelse. Det handlar om att flytta fokus från boksamlingarna till programverksamheten och göra det till en anledning för Malmöborna att komma hit.

Som en del av arbetet med tema ingår den internationella författarscen biblioteket tagit initiativ till.

– Det handlar om att använda de utrymmen som finns och när vi nu faktiskt har Sydsveriges vackraste rum måste vi ju använda det, ler Elsebeth och syftar på Ljusets kalender som på dagarna är ett vanligt bibliotek och som vid behov omvandlas till en internationell författarscen.

Författarscenen har redan väckt stor uppmärksamhet bland annat genom sina val av världskända författare. Nu senast Paul Auster som drog så mycket folk att inte alla fick plats och genom att be publiken utvärdera vet man också att dessa arrangemang drar nya besökare till biblioteket och att många kommer för första gången.

På samma scen erbjuder biblioteket också ett författararrangemang med döda författare. I samarbete med Malmö stadsteater har både Shakespeare och Kafka varit på besök.

– Jag var med när Kafka var här och det var en märklig upplevelse, berättar Elsebeth. En skådespelare agerar författare och samtalat med en bibliotekarie om allt från litteratur till Kafka som person. Samtalet förs som om Kafka är en levande författare och publiken är med och ställer frågor. Det var ett minnesvärt möte.

Alla de som inte fick plats i Ljusets kalender när Paul Auster var på besök, besökte kanske bibliotekets webbplats i stället. Där kan vem som helst följa ett författararrangemang i direktsändning både på film och med ljud. Dessutom kan man chatta direkt med en bibliotekarie som kommenterar arrangemanget.

– Det digitala biblioteket kompletterar det fysiska och vice versa och vi skapar ett nytt kulturmöte i verkligheten. Det är en annan form av kulturarena och jag tycker det är viktigt att öppna begreppet och inte bara föreställa oss ett fysiskt rum när vi pratar om ett kulturhus.

Våga prova

Elsebeth återkommer ofta till tid, att biblioteket idag konkurrerar om människors tid och att det i sig är anledning nog att utveckla en kulturarena på biblioteket.

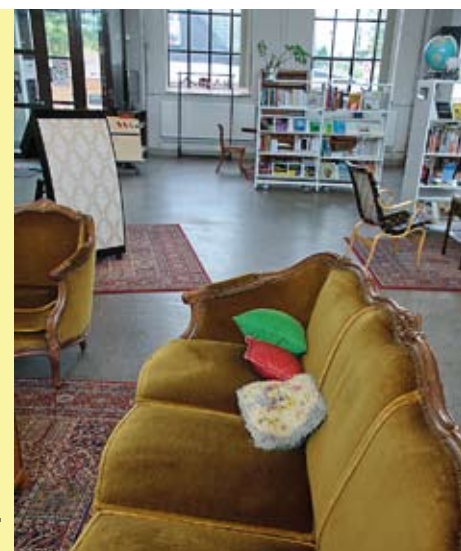
– Vi måste utveckla en förståelse till varför vi finns och se på oss själva och på hur vi betar oss så att människor känner sig välkomna. Och om vi vill skapa en kulturarena måste vi flytta på några böcker för att få plats med några människor och vill vi skapa förändring måste vi prova. Saker förändras och det går att ändra ett dåligt beslut. Men för att komma igång är det viktigt att prova, konstaterar Elsebeth och drar mig vidare till barnavdelningen där den nya bistron ska ta plats med en tänkt uteplats på gräsmattan utanför.

– Här kommer vi nog att prova ett och annat arrangemang när det blir dags, ler hon. ■

Gratis lokal för alla(s) arrangemang

Sedan Garaget i Malmö öppnade 2008 har verksamhet och brukardelaktighet utvecklats och fått struktur. Garaget är i dag en mötesplats och en möjligheternas plats och veckans alla dagar är fulla av evenemang. Evenemang som initieras och arrangeras av invånarna själva.

Läs mer på framsidan.net

Låna en hörlursrigg

Hörlursriggen är en ny mötesplats, eller en mobil scen, där 40 hörlurar kan göra lyssnarna delaktiga i en gemensam upplevelse. Riggen skapar förutsättningar att kunna lyssna på musik, berättelser och ljud på platser det tidigare varit omöjligt.

"Illustration: Staffan Melin/Oscillator"

Hörlursriggen är ett utvecklingsprojekt på Kultur i Väst och just nu utformas olika paket med färdigt innehåll med olika tema.

– Hörlursriggen är ett sätt att nå nya publikgrupper och kan vara ett sätt att möta olika konstformer i nya konstellationer, säger Nils Wiklander, konsulent för arrangörsutveckling på Kultur i Väst. Riggen är ett spännande verktyg som gör det möjligt att både lyssna ostört i olika sammanhang och miljöer, men också att göra detta tillsammans i grupp vilket berikar upplevelsen på ett mycket speciellt sätt. Den kan användas som en ny form för konserter, vid utställningar, författaruppläsningar, installationer, dans och film. Det är bara fantasin som sätter gränser.

Hörlursriggen lånas utan hyreskostnad och kan lånas några timmar eller en längre period.

Kontakta Nils Wiklander på Kultur i Väst för mer information.

E-post: nils.wiklander@kulturivast.se

ABM-konferens i Göteborg

Den 26-27 oktober arrangeras den årliga ABM-konferensen i Göteborg, i år med titeln Rätten till kulturarv.

– Kulturarvet är allas och inte institutionernas, men långt ifrån alla kommer åt det, på sina villkor. Konferensen kommer att ta upp frågan om det är dags att vända på perspektiven och att på allvar ifrågasätta de traditionella sätten att arbeta – eller om det handlar mera om viljan att utveckla alternativa ABM-samverkansformer ihop med nya, oväntade parter? Det kommer också att handla om digitaliseringen av vårt kulturarv, en fråga som är rykande het, säger Ulrica Wallin, arrangör och ABM-konsulent på Kultur i Väst.

Två av talarna på konferensen är Pelle Snickars, forskningschef på Kungliga Biblioteket och kulturarvsexperten Diana Walters. Konferensen äger rum på Göteborgs stadsmuseum.

Konferens: Skolbibliotek 2011

13-14 oktober är det dags för konferensen Skolbibliotek 2011 i Stockholm. Under två dagar kan du bland annat ta del av aktuell forskning om skolbibliotekens roll i dag och i framtiden, få konkreta tips på nya verktyg för lärande och digitala arbetssätt och källkritik i sociala medier.

Det är Teknologisk Institut som står som arrangör och som på det här viset vill skapa en aktiv mötesplats och höja kompetensen hos all personal i skolan.

– Det är en hel del förändringar i skolvärlden i höst kopplat till skollagen där skolbiblioteken spelar en ny roll, en roll som kan innebära nya pedagogiska arbetssätt, säger Fredrik Svensson, projektledare konferenser och seminarier på Teknologisk Institut. Därför vill vi lyfta frågan och kompetensutveckla så att pedagogen får lust att möta elevens behov.

Läs mer om konferensen på www.teknologiskinstitut.se/21815

Internationell läsundersökning

PIAAC är en internationell undersökning av vuxnas kunskaper i informationssökning och läs- och räknerekunskaper. I Sverige kommer undersökningen att utföras av SCB som mellan september 2011 och mars 2012 kommer att intervjua 10 000 svenskar i åldrarna 16 – 65 år. Exakt samma frågor kommer att ställas i ytterligare 25 länder i Europa.

Resultatet kommer att publiceras under 2013 och hoppas kunna ge svar på vilka skillnader som finns mellan grupper i befolkningen och mellan olika länder, samt ge information om hur vuxna uppfyller nuvarande och framtida behov av kompetens. Resultatet kommer att kunna användas för att utveckla olika former av åtgärder för att fortsätta höja kunskapsnivån inom området.

En expertgrupp av forskare finns knuten till undersökningen och på det internationella planet samordnas aktiviteterna av OECD.

Ny bok om böcker och bibliotek

Boken och Biblioteket är titeln på en bok av Rasmus Fleischer som ges ut i oktober av Ink bokförlag. Boken, som består av två delböcker, är en analys av hur digitaliseringen har förändrat vårt förhållningssätt till texter och tar upp de förändringar som just nu sker i bokbranschen. Några av ämnena som tas upp är läsplattor, bokmomsen och biblioteksutopier. Rasmus Fleischer är historiker, journalist och kulturkritiker. Han driver bloggen Copyriot och har tidigare gett ut *Det postdigitala manifestet*.

Han har tidigare intervjuats på framsidan.net.

Bibliotekslagens paragraf två lyder "Till främjande av intresse för läsning och litteratur, information, upplysning och utbildning, samt kulturell verksamhet i övrigt skall medborgare ha tillgång till ett folkbibliotek."

Vi bad Peter Alsbjer, länsbibliotekarie på Regionbibliotek Örebro-Västmanland och bibliotekskonsult Inger Eide Jensen att utgå från paragrafen och fundera över hur de tycker att formuleringen "kulturell verksamhet i övrigt" bör tolkas, hur de ser på debatten om biblioteken som kulturarena och hur de tror att detta färgar biblioteken i dag och kanske i morgon.

FOTO: Tove Eriksson

Peter Alsbjer Länsbibliotekarie Regionbibliotek Örebro-Västmanland

Jag måste erkänna att jag egentligen tidigare inte ägnat formuleringen i bibliotekslagen om folkbiblioteken som plats för kulturell verksamhet någon längre tankeverksamhet. Formuleringen skyms ju en aning av de lite tyngre formuleringarna kring litteratur och läsning, information och så vidare. Begreppet "kulturell verksamhet" är ju också både ganska brett och ganska vagt. Det kanske därför är så lätt att förbise? De andra begreppen, "läsning", "litteratur", "information", "upplysning" och "utbildning" känns plötsligt väldigt tydliga, etablerade och välkända. Men "kulturell verksamhet i övrigt" - det kan ju innefatta allt möjligt mänskligt beteende. Fotboll är kultur lika väl som stickning och tatueringar. I alla fall om man väljer ett etnologiskt perspektiv. Gör man det enkelt för sig definierar man kulturell verksamhet som de traditionella konstformerna och slutar där.

Kulturens lag

Jag gjorde mig omaket att söka efter orden "kultur" och "kulturell" i Notisums lagdatabas. Om man tar bort mer eller mindre irrelevanta lagar och förordningar och undantar den ganska omfattande lagstiftningen om kulturminnen och kulturarv, så finns det kulturaspekter på en handfull lagar. En del handlar om olika etniska minorite-

ters rättigheter till en egen kultur. Andra handlar om handikappades rätt till kulturella aktiviteter. Men, när det gäller lagstadgad rätt till kultur för allmänheten – att jämföra med den norska kulturlagen – så saknas en sådan lagstiftning helt i Sverige. Men med ett undantag – bibliotekslagen. Även om skrivningen i lagen är vag, aldrig har prövats och kulturbegreppet inte är definierat så är formuleringen i lagen tillräckligt kreativ så att Bibliotekslagen kan tolkas som en lag om kommunernas skyldighet att hålla sina medborgare med kulturhus!

Verksamhetens kärna

Någon har sagt att det viktigaste ordet i begreppet folkbibliotek är "folk". Det vill säga fokus ska ligga på bibliotekets ägare och vad de vill använda verksamheten till. Uttrycker ägarna och deras företrädare behovet av en utställningshall, möjligheter till eget skapande och skrivande så ska bibliotekets resurser kunna användas till det. Det är ett ganska pragmatiskt synsätt på planeringen och genomförandet av folkbibliotekens innehåll. Å andra sidan smittas emellanåt folkbiblioteken av ett bibliokratiskt synsätt där boksamlingen och bibliotekarien är i centrum. Allting utom bokutlåning är av ondo. Kärnverksamheten ska bestå av förvärv, katalogisering och förmedling av litteratur. Punkt.

Att många bibliotek de facto redan är ortens kulturhus är det få som kan säga emot. På de flesta folkbibliotek samsas aktiviteter kring utställningar, teater, musik med bokutlåning, sagostunder och författarframträdanden utan att det är något problem. Majoriteten av de svenska biblioteken är dock byggda för att härbärgera sin boksamling snarare än till att uppmana allmänheten till eget skapande. Samtidigt är tendensen tydlig; byggs ett nytt bibliotek så tänker politikerna in fler aktiviteter än enbart bokutlåning. Man kan också vända på det – byggs det nya kulturhus, så bygger man gärna in ett bibliotek

Jag menar att det finns en stor utmaning för folkbiblioteken, som vi känner dem. Det handlar om ett förändrat synsätt på verksamhetens innehåll och utbud i förhållande till de behov som uttrycks hos allmänheten och i relation till en fortsatt offentlig finansiering. Det betyder att när beslutsfattarna planerar nya bibliotek gör de inte det. De planerar något annat – kulturhus. Det betyder att det behövs nya, andra och fler olika kompetenser på biblioteken i framtiden. Kompetenser som har med skapande, kreativitet, relationsbyggande och kommunikation att göra. Och ja, det betyder att det kommer att finnas böcker på biblioteket. Men också en rad andra medieformer och aktiviteter som är lika mycket värda som böckerna. ■

FOTO: Tove Eriksson

Inger Eide Jensen

Bibliotekskonsult

Att främja intresse för litteratur och läsning är förstås viktigt och självklart, men jag tror att det också är mycket viktigt att reflektera kring begreppet ”kulturell verksamhet i övrigt”. I det hoppas jag att man inom biblioteksverksamheterna inbegriper främjandet av dialog och av kommunikation. Vi anses leva i ett samhälle som kommunicerar oavbrutet – samtidigt har många skribenter i samband med terrordådet i Norge i somras hävdad att det kommuniceras för litet mellan företrädare för olika åsikter, att det råder brist på meningsfull kommunikation. Man kan lätt välja att kommunicera - likt gärningsmannen – med dem som har samma åsikt som en själv. ”Kulturell verksamhet i övrigt” skulle kanske vara att medverka till att skapa de dialogrum som kan främja intresse inte bara för läsning utan för att på allvar utforska och upptäcka konstformer, opinionsyttringar, kulturyttringar, strömningar i tiden och historien.

Resonansrum för det lågmälda

Idag finns det flera olika aktörer som kan både lagra och distribuera medier av alla upptänkliga slag till mediekonsumenterna. Man kan förstås fråga sig varför samhället också ska göra det via folkbiblioteken – det finns många som frågar sig det, dels bland landets folkvalda, dels bland ”allmänheten” som faktiskt i ökande grad väljer bort folkbiblioteken.

Jag tycker att det som ska skilja folkbiblioteket från andra leverantörer av medier är att samhällets syfte med folkbiblioteken inte i första hand är att de ska vara duktiga medieleverantörer bland många andra utan att det finns ett djupare demokratiskt syfte; att värna och möjliggöra yttrandefriheten, att skapa och framför allt levandegöra, sam-

lingar (fysiska och virtuella) som kan utgöra ett resonansrum även för det lågmälda. Lika viktigt är det att biblioteken erbjuder fysiska och virtuella rum för alla utan kostnad för den enskilde. Det gör yttrandejämlikheten möjlig.

Yttrandefrihet är inget som man inför en gång och sedan har man det. Den ska erövas om och om igen. Via sociala medier har vi sett människor i till exempel Egypten, Tunisien och Libyen försöka erövra sin yttrandefrihet om och om igen under senare tid. Vi tar vår för självklar.

Litteraturen och alla andra konstformer ger instrument och inspiration för samtal. Det är därför det är viktigt att främja både litteratur och kulturell verksamhet i övrigt. Jag föreställer mig, liksom många andra, att konstens och litteraturens frihet är en förutsättning för att det demokratiska samtalet ska kunna utvecklas.

Var tid har sitt bibliotek

Debatten om biblioteken som kulturarena har av någon obegriplig orsak kommit att handla om huruvida biblioteken sviker sitt uppdrag att främja litteratur och läsning genom att arbeta för att bli en demokratisk kulturarena som också erbjuder spelrum för andra konstformer. Det finns inget motsatsförhållande här enligt min mening – konstformerna berikar varandra. Biblioteken kom till i en tid när det skrivna – och så småningom tryckta – ordet var den kommunikationsform som gick att spara och ordna. Den tidens bibliotek var väl kanske sin tids kulturarena. Det fanns förstås muntliga kulturuttryck också, men de gick inte att spara på samma fiffiga sätt i alla fall genom att samlas i hyllor. Det är ju ingen anledning till att biblioteken ska se likadana ut idag när vi har helt andra uttrycksformer

också. I dag kan vi kommunicera på mängder av sätt som faktiskt går att spara, att utveckla, att reproducera, att samla och ordna.

Hur ser det ut på biblioteken idag?... är en fråga som jag inte kan ge ett entydigt svar på. Det finns bibliotek med goda resurser som är snabba, moderna, kompetenta och ofarliga. Och det finns bibliotek med måttliga resurser som utmanar. Det finns bibliotek som exkluderar och det finns bibliotek som inkluderar. Jag tycker att det viktiga är att man reflekterar över hur man ser på sitt uppdrag och för en dialog om det med sina uppdragsgivare och sina brukare och kanske framför allt med de som inte brukar komma. Det skulle kunna vara så att en del av dagens bibliotek inte känns riktigt samtida för alla utan mera som om bästföredatum är imorgon. Det skulle kunna vara så att medievärldens snabba förändringar har fått oss inom biblioteksvärlden att ställa frågan ”Milde tid var ska detta sluta?” oftare än frågan ”Hallå, var är vi nu?” Jag skulle helt enkelt också vilja påstå att många folkbibliotek har så små resurser att det är ett under att de är så himla bra och genomtänkta och aktiva som de är!

...och kanske i morgon? Ingen som vet. Enligt en expertgrupp som arbetade i samband med en översyn av den norska bibliotekslagen menade man att bibliotekens utformning i framtiden inte så mycket beror på organisation eller resurser som på hur man i det offentliga talar om biblioteken. Om man talar om biblioteken som distributörer av information, som medieleverantörer till olika intressegrupper eller som ”något gott som vi har gemensamt i samhället” kommer att avgöra vilken roll biblioteken tilldelas. Jag hoppas att vi även fortsättningsvis ska se folkbiblioteken som en gemensam förmögenhet som står till allas förfogande på lika villkor. ■

BIBLIOTEKET I SAMHÄLLET

Nu startar Framsidan en debattsida. I varje nummer bjuder vi in en debattör, och vi tar gärna emot tips på välformulerade och skarpa bibliotekstyckare. Kanske vill du själv skriva en debattartikel? Hör av dig! Vi hoppas att debattartiklarna ska väcka reaktioner hos er läsare och vi vill gärna se många svar. Vi har gjort plats för dem på vår webb, www.framsidan.net, under fliken debatt. Gå in och reagera på vad vår första debattör, Conny Persson, bibliotekschef i Gävle, skriver!

FOTO: Daniel Starnberg

Under 70-talet formulerade ett ledande kommunalråd i Gävle Ture Edbom teorin kring ”det politiska biblioteket”. Formuleringen var en tydlig vink om bibliotekets strategiska och tydliga roll i ett samhälles demokratiska förändring. Folkligt, kunskapsbaserat, demokratiskt och nyfiket, så var tanken. Ture Edbom var en sann biblioteksvän och verkade inom Svensk Biblioteksförning. Ture Edbom knöt därmed tydligt bakåt till de intentioner med statsbidrag till bibliotek som infördes 1912, alltså för snart 100-år sedan med kultur och bildning som rättesnöre för det framtida samhället. Därtill även kopplat till den kulturpolitik som det gavs uttryck för 1961/1962 med tankar kring kultur och bildning och som blev ett sorts rättesnöre för 70-talets kulturpolitik.

Idag, 100 år efter statsbidragets införande, står vi och åser att bibliotek, bokbussar, biblioteksfilialer läggs ned, detta trots en bibliotekslag. Sedan 2008 har 26 folkbiblioteksfilialer lagts ned. Det kanske till och med är så att lagens skrivning kan vara en garanti för nedläggning av filialer. Alltså att det i princip räcker med ett bibliotek i en

Den ideologiska debatten om bibliotekens roll inom politikens sfärer tycker jag mig sakna! Varför stiger inte politiker fram och tydligare poängterar bibliotekens ”politiska” roll i skapandet av det framtida samhället?”

Conny Persson

kommun. Den ideologiska debatten om bibliotekens roll inom politikens sfärer tycker jag mig sakna! Varför stiger inte politiker fram och tydligare poängterar bibliotekens ”politiska” roll i skapandet av det framtida samhället?

Sverige år 2011 präglas av en organisatorisk förening mellan kultur- och fritidsförvaltning. Konstarna och biblioteken jämföras med fritidsverksamheten. Okej, det går att diskutera, men tankar, skapande och en ideologisk förändring av människors

syn på framtiden är för viktig för att innefattas i en fritidsverksamhet. Flytta bibliotek, konstarna och andra närliggande frågor till särskilt viktiga förvaltningar. Kommunpolitiken, där de flesta partier i stort sett är ense, poängterar följande – skola, vård, omsorg och boende. Inte i någon kommun, rätta mig om jag har fel, har bibliotek och de olika konstarna betraktas som av högsta prioritet! Varför? Tydligt har inte ”den intellektuella infrastrukturen” eller ”kunskapens infrastruktur” fått prioritet, i alla fall inte så att biblioteken räknas dit!

Idag finns inte en gemensam bibliotekskatalog för hela Sverige. Skillnaderna i bibliotekstillgång är också mycket stora mellan olika kommuner och landsdelar. I den kommande nya praktiska kulturpolitiken kan portföljmodellen både vara en möjlighet och ett hot för biblioteken. Jag skulle vilja att politiker ånyo läser om Ture Edboms ståndpunkter och syn på det ”politiska biblioteket”. Men framförallt att politiker börjar debattera och diskutera bibliotekens roll. För min personliga del börjar jag alltmer luta åt att staten skall ta över och garantera en hög kvalitet i alla kommuner vad gäller bibliotek.

Inga mellanhänder med länsbibliotek eller så. Ta bort alla projektpengar hos kulturråd och satsa dem i väl utbyggda bibliotek och i gemensamma kataloger och webbportaler och transporter! Detta så att alla kommuner i hela landet får tillgång till en rättvis ”intellektuell infrastruktur”.

Idag, när vi så lätt får till oss händelser via radio, tv, dagstidningar, nätet och sociala medier och vi matas med mycket omvälvande händelser, blir bibliotekens roll desto viktigare. I skönlitteraturen och faktalitteraturen hittar vi för det mesta förklaringar till det okända. Skönlitteraturen är en så viktig del i förståelsen av människan och mänskliga handlingar. Vi måste aktivera oss mer i detta arbete för såväl unga som äldre. Förlagen, främst de större, har under de senare åren kraftigt minskat översättningar från utomeuropeiska språkområden. Tur att mindre och profilerade förlag ger oss denna rikedom och ger alla en möjlighet att lära känna världen utanför Europa. I Milan Kunderas bok *Skrattet* och glömskans bok hittar vi den viktiga formuleringen: ”Människans kamp mot makten är minnets kamp mot glömskan”. Visst är det så. Vi glömmen ofta bibliotekens oerhört rika skatter, vilka tidigt kunnat vägleda oss in en förståelse för nutida allvarliga händelser. Vi behöver ingen Sibylla. Ännu mindre att SD-politiker uttalar sig om att biblioteken är en lyx.

Vi tjänstemän har ett antal spelregler att följa. Bibliotekslag, UNESCO-dokument, kommunvisioner, kultur- och fritidsnämnders prioriteringar, kulturplaner och så vidare. Trots ambitioner och försök, ser vi att utlån och besök minskar. Läs-kunnigheten bland barn- och ungdomar har enligt nya rapporter visat på en tydlig minskning. På sikt får detta strategiskt dåliga konsekvenser för samhällets framtid. Mellan 1980 och 2007 minskade också den totala utlåningen i Sverige med 25 procent. Visst – nya digitala medier har tillkommit och Google med andra sökmotorer har ”tagit” över delar av bibliotekariens tidigare informationsfrågor. Den nya digitala tekniken skapar i sig också klyftor där några hänger med och andra inte. Vi ser ju av statistik att lågutbildade lä-

Ett rum för reflektion. I skönlitteraturen och faktalitteraturen hittar vi för det mesta förklaringar till det okända. Skönlitteraturen är en så viktig del i förståelsen av människan och mänskliga handlingar. Vi måste aktivera oss mer i detta arbete för såväl unga som äldre, skriver Conny Persson i detta debattinlägg. FOTO: Fredrik Swedemyr

nar mindre böcker, läser mindre och hänger mindre med i den digitala utmaningen. Ett samhälle i otakt och med ökande klyftor gynnar inte framtidens samhälle. Ibland tror jag att statistik alltför lite diskuteras, men framförallt inte analyseras och att det dras politiska konsekvenser av detta. Tjänstemän kan föreslå utveckling och förändringar, men det måste vara de politiska partierna som tydligare ideologiserar och visionerar om bibliotekens betydelse för det kommande utopiska kunskapsamhället.

Biblioteken är fortfarande idag den mest besökta arenan i de flesta kommuner. Här möts ung som gammal, fattig som rik, utbildad som outbildad. Här har vi den fysiska platsen för att möjliggöra vår spännande färd mot samhällets framtid! Här finns möjligheten att utforska nya uttrycksformer inom konst, musik, litteratur, politik, samhällsdebatt med mera. Här finns den intellektuella infrastrukturen för funderingar och konkret sökande efter vår möjliga framtid.

Kunskap är makt och varje människas skyldighet och rättighet är att delta i utvecklingen av vår gemensamma framtid. Det är i detta perspektiv vi bör se biblioteken och dess öppna arena med uttryck för alla de olika intresseområden som bidrar till att skapa

vårt kommande samhällsideal. Biblioteket skall vara en tydlig arena för kunskap, nyfikenhet, utopism, vardagsro, intellektuella möten och vara en plats som är välkommande och tillåtande. Här bollar vi frågor om TV-spel, tatuering, terrorism, miljöfrågor, släktforskning – ja alla de intresseområden som invånare i kommunerna bejakar. Här finns plats för fördjupning, debatt, möta likasinnade och oliktankande, och vara den utvecklingspotential en kommun, ett län och ett land som Sverige så väl behöver.

I 1900-talets början kunde vi även se ideologiskt arkitektoniska uttryck för det kommande demokratiska samhällets folkbildning i form av ståtliga folkskolor, gymnasier och bibliotek! På sina håll är detta på gång bland de framsynta kommunerna!

Denna visionära och demokratiskt viktiga arkitektur borde definitivt komma många folkbibliotek till del idag! Sveriges ca 290 folkbibliotek och mötesplats för cirka 68 miljoner människor är värda ett bättre rumsligt utrymme med plats för visionär och mänsklig arkitektur! ■

Conny Persson
Chef Stadsbiblioteket Gefle Vapen

Ibland blir det chockrosa brallor

Yvonne Eriksen är filialföreståndare för den lilla biblioteksfilialen i Vårsås mellan Skövde och Hjo. Här har hon skapat en levande mötesplats för byns alla invånare och tillsammans med Bibliotekets vänner har hon ständigt saker på gång.

– Våra aktiviteter är aldrig mesiga och ingen blir längre förvånad om det står ett jättetroll och tar emot i hallen, säger hon.

Text och bild: Helén Andersson

Jag har fått kyrkan i Vårsås som riktmärke för att hitta till biblioteksfilialen och strax efter att jag svängt av från länsvägen ser jag den lilla, vita kyrkan ligga inbäddad i frisk somarmargrönka. Mitt emot, i det gamla tingshuset, finns Vårsås bibliotek där jag ser Yvonne Eriksen på gårdsplanen i samspråk med en lantagare. Jag parkerar, lantagaren cyklar iväg med ett ”vi ses snart” och vi slår oss ner i solen på trappen med varsin kopp kaffe.

Det är en slående idyll runt biblioteket med byvägen, kyrkan och den prunkande grönskan. Jag förstår Yvonne när hon berättar att det var ögonblicklig kärlek när hon kom till Vårsåsfilialen första gången för 18 år sedan. Då var det ett bibliotek på ruinens brant och hennes uppdrag blev att rädda filialen, vilket man så här några år senare kan konstatera att hon lyckats med. Trots att biblioteket bara har öppet vid tre tillfällen i veckan, är det tre välbesökta tillfällen.

– Jag älskar tisdagskvällarna när det är böcker högt och lågt och det står folk i alla hörn och pratar med en kaffekopp i handen, ler Yvonne. Det behövs en samlingspunkt i byn och alla spelar ju inte fotboll.

Lever i en dröm

Yvonne är uppvuxen på 1960-talet i en söderförort till Stockholm där hon som 12-åring drömde om att bli bibliotekarie och hade

Jag älskar tisdagskvällarna när det är böcker högt och lågt och det står folk i alla hörn och pratar med en kaffekopp i handen.”

Yvonne Eriksen

eget bibliotek i flickrummet med stämpel, lånekort och allt. Men någonstans på vägen försvann drömmen och en längtan att jobba med sociala frågor tog över.

– Jag utbildade mig till fritidsledare och jobbade i många år med både barn och ungdomar i Stockholmstrakten.

Efter en avstickare till Norrland kommer Yvonne och hennes man till Mariestad där hon får arbete som fritidsledare inom lång- och äldrevården. Här kommer hon i kontakt med en bibliotekarie på Skövde bibliotek som tipsar henne om vikariat på kommunens bibliotek. Så småningom hamnar hon i Vårsås där hon som sagt blev förälskad och, med undantag för ett år på Scans köttbullefabrik, har stannat.

– 1993 fick jag tjänsten här och det var som en dröm. Jag lever min dröm, konstaterar hon.

Samarbete

Biblioteksfilialen i Vårsås levde ett undanskymt liv när Yvonne tog över. Låntagarna var få och skoleleverna i den närbelägna skolan kom aldrig dit. Så det första hon gjorde var att ta tag i alla eventuella samarbetspartners, i skolan och den avknoppade ideella föreningen Bibliotekets vänner.

Bibliotekets vänner har genom åren utvecklats till en livskraftig, gränslös grupp med ett tiotal medlemmar i blandade åldrar och bred representation bland yrkestitlarna. Föreningen bemannar biblioteket och håller öppet varje torsdagskväll, ser till att det alltid finns kaffe framdukat och tillsammans med Yvonne står de för alla arrangemang där årets storsatsning är en familjesöndag på våren.

– Alla bidrar så mycket och våra dagar bara växer och växer, säger Yvonne och berättar om dagar där distingerade äldre män utan tvekan klär ut sig till troll med jättehår, om trädgårdsdagar, om hundkvällar och bokcirkel och om evenemang där byns vetterinär, tandläkare och frisör bidrar på olika sätt.

FAKTA

Namn: Yvonne Eriksen

Ålder: 57 år

Familj: Ja. Man och tre utflugna barn.

Bor: Gården heter Remningstorp och ligger på landet utanför Skara.

Intresse: Trädgård, trädgård och människor! Och så böcker förstås och att fixa fester. Jag är en riktig festfixare och jag går gärna in i projekt både när det gäller trädgård och annat och jag gillar att starta upp, men jag vill också alltid slutföra.

På natta-duksbordet: Just nu ingenting för jag håller på att läsa in mig på Dag Hammarskjöld. Jag ska berätta om honom tillsammans med Svenska Kyrkan i Skövde i sommar. Och jag ska inte klä ut mig! Annars är jag väldigt allround och läser väldigt blandat. Blir extra lycklig om jag hittar udda små läspärlor.

Det visste du inte om Yvonne: Är kyrkvärd och sitter i kyrkorådet i Eggby församling.

– Jag fick ju ställa frågan om hur man ska vara klädd som kyrkvärd, och fick till svar "lite diskret". Oj, tänkte jag, det är ju inte mitt kännetecken precis. Jag har lite svårt med det ibland och det händer att jag kommer till kyrkan i chockrosa brallor. "Det är lite roligt att du har färg också", säger de då.

Idéspruta. Yvonne Eriksen älskar att klä ut sig, men skulle gärna använda sin energi till något mer "vetligt".
– Jag är 57 år, hur länge ska jag orka klä ut mig till sill liksom.

– Den här vi-känslan blir något annat på landet och föreningen gör mycket för att stärka detta. De lägger ner jättemycket tid på biblioteket helt ideellt och många umgås numera privat också.

Skolbibliotek

Runt knuten stormar plötsligt en hel skolklass mot oss på trappen. Det är klass 5 från Värsås skola som ska göra sitt sista biblioteksbesök innan sommarlovet och alla vill låna minst tio böcker var för att få delta i lotteriet med hemlig vinst. Jag följer efter Yvonne och alla barn in i biblioteket där de vant rör sig bland hyllorna i de fyra små rummen som är trivsamt inredda och dessutom fortfarande bär spår efter den senaste familjedagen i form av inplockade trädstammar.

– Det var trollens hemvist, men de måste ut före semestern, säger Yvonne ursäktande och diskuterar boktips samtidigt som hon plockar fram beställningar och tar emot utlåsta böcker. Jag blir imponerad av att hon kan alla barnens namn.

– Jag är ju skolbibliotekarie också, säger hon och försöker i vimlet berätta om sitt samarbete med skolan.

– Vi har ett bra samarbete och jag har verkligen nytta av mina erfarenheter som

fritidsledare. Jag vill gärna fånga upp elever som inte har det så bra så förra året initierade jag ett samarbetsprojekt som handlade om styrka, kraft och mod. Vi jobbade med att bygga självförtroende och jag önskar att jag hade mer tid att jobba mer handgripligt, säger hon och kramar en pojke som tryckt sig in bakom disken.

– Det här är en av mina biblioteksvårdar, presenterar hon. Några elever varje år är vårdar och de kommer hit regelbundet och hjälper till på biblioteket. De väljer själv vilka som blir vård, det är inget tvång, men de som kommer växer med uppgiften och jag får både trevligt sällskap och hjälp på biblioteket.

Så småningom har alla fått sina sommarlån och försvinner tillbaka till skolan. Yvonne och jag återvänder till solen på trappen med påfyllda kaffekoppar. På gårdsplanen väntar en skolbuss och lågstadieläraren Eva-Marie Andersson, som är dagens skolbussvärd, släntrar bort till oss för att hälsa. Efter lite småprat om stundande skolavslutning och borttappade böcker, ber jag Eva-Marie beskriva Yvonne.

– Det är lätt, skrattar Eva-Marie. Yvonne är en riktig idéspruta och oerhört kompetent. Det är som om hon hade ett hav av idéer att ösa ur och barnen älskar att komma hit. Vi kopplar in henne så ofta det går i skolans olika temaarbeten.

– Och så har du ett sådant pärlande, smittande skratt säger hon till Yvonne som generat tycker att det räcker med de positiva omdömena och påminner om att en del säkert tycker att hon är lite galen när hon vid olika tillställningar kan dyka upp som en potatis eller en sardin.

– Det är ju en del av dig, konstaterar Eva-Marie leende och återvänder till skolbussen där barnen börjat kliva på.

Sill, potatis och semla

Yvonne har följt med en låntagare in och återvänder nu med en klippbok med tidningsurklipp där artiklar och bilder från bibliotekets olika aktiviteter berättar om Yvonne i många olika skepnader.

– De första åren klädde jag ut mig minst en gång i månaden och tidningarna älskade att komma hit för att det hände något som var annorlunda. Jag har nog varit utklädd till de flesta djur och barnen älskade när det plötsligt stod en kanin, hund eller katt på biblioteket. Så det har liksom blivit min grej, jag har byggt upp en förväntan konstaterar hon och berättar att hon numera har eget företag där hennes utklädningsbehov stillas.

– Det blir inte lika ofta här på biblioteket längre, säger hon och berättar om sitt lilla program där hon när hon är ute och bokpratar eller pratar samarbete med en personalgrupp, kan avbryta för att framföra ett kåseri på tema som Mitt liv som gran, Mitt liv som potatis, Mitt liv som papper och nu senast Mitt liv som semla.

– Jag klär på mig samtidigt som jag berättar hur det kommer sig att jag plötsligt står där som till exempel en gran. Jag gillar att överraska och har aldrig tyckt om att bli placerad i något fack, skrattar Yvonne och avslöjar att hon ständigt är på jakt efter nya förklädnader och att hon hela tiden byter hårfärg och frisyr. Och visst, håller hon med, jag vet att många tycker jag är lite smågalen, men jag älskar att klä ut mig och folk blir ju så glada.

Personligt

Vi blir åter igen avbrutna av en låntagare som vill prata bort en stund och det märks tydligt att Yvonne har satt avtryck i byn och att hon spelar roll. Det är med värme de diskuterar ett bokval och samtalet bekräftar det Yvonne själv säger hon vill att biblioteket ska fungera.

– Det ska vara en varm, levande och välkomnande plats att komma till där man får tips på böcker. Kaffet ska alltid vara på och låntagarna ska mötas av ett leende och gå därifrån med ett leende. Och gärna ett par böcker också, ler hon och poängterar att det är ganska betydelsefullt vilken person det är som jobbar på ett mindre ställe.

– Mitt arbete är ett privilegium, säger hon. Jag får tillbaks så mycket av låntagarna att jag till och med har svårt att ta semester. För jag längtar tillbaka. ■

Om jag hade ett bibliotek...

Gustav Fridolin (mp) skriver om böcker som markörer för vårt civilisationsbyggande och om biblioteken som en del av ett demokratiskt samhälle.

Jag såg en annons i en engelskspråkig inredningstidning gällande en firma som specialiserat sig på vackra gamla böcker. Motiveringen för ett köp som framfördes var att inget skänker ett hem sådan värme och trevnad som just böcker. Tydligt var avsikten inte att böckerna skulle läsas, utan de skulle beskådas, men själva kärnan i erbjudandet vilar ju på en sanning: Det är otroligt hemtrevligt med välfyllda bokhyllor.

På detta sätt har böckerna både en inre och en yttre kultur. Den inre kulturen är givetvis de berättelser och den kunskap som böckerna bär på, men till detta kommer den yttre kultur som skapats runt själva böckerna som fenomen. Just detta exempelvis att vi förknippar böcker med hemtrevnad. Placera en väl insutten fätölj med en bra läslampa framför en bokhylla och man får vara huggen i sten för att inte vilja slå sig ner i den i några timmar. För att inte tala om en hängmatta med en boktrave i gräset bredvid sig. Böcker symboliserar nyfikenhetens lugna njutning när den är som allra bäst. Men det finns mer: böckerna har också blivit civilisationsmarkören framför andra.

Människor som låter sig fotograferas medan de seglar eller klättrar i berg vill framstå som handlingskraftiga, vill man framstå som intelligent, eftertänksam och ansvarsfull låter man sig fotograferas i ett bibliotek. Kunskap är makt sägs det, men kunskap är också en maktsymbol. Under de två sekel som följde på upplysningen så var det omöjligt att bygga ett slott eller en herrgård utan ett bibliotek. Universitet, med mörka bokhyllor, ersatte kyrkor som skrytbyggnader. En sommar för tio år sedan arbetade jag som guide på Trinity college i Dublin. Där såg jag

det vackraste rum jag någon sett: The Long Room. Ett 1700-talsbibliotek som närmast förde tankarna till Hogwarts, med 200 000 volymer inträngda i ett enda rum.

Om jag berättar att jag växte upp i ett hem utan särskilt många böcker i bokhyllan uppfattas det säga något om mig. När jag säger att mitt andra hem blev det lilla biblioteket i Vittsjö så säger det något mer.

Vi är människor, det som skiljer oss från djuren är vår förmåga att tänka abstrakt, och det är tänkandet som gör oss stolta över oss själva. Ett civiliserat samhälle är för oss ett samhälle där man får tänka fritt, ett ociviliserat samhälle är ett som bränner böcker.

Det som ledde mig tillbaka till politiken efter några år som folkhögskollärare var att det som en gång engagerat mig, 90-talats nedskärningar, kom i repris i förra krisen. Det kan aldrig vara bättre ekonomi att betala kostnaderna för en lärares arbetslöshet än att betala läraren för att undervisa. Ändå möttes krisen med att eleverna fick bli fler i klassen, personalen på äldreboendena fick sparken och bibliotek stängdes. När mitt eget gamla bibliotek i Vittsjö skulle läggas ner blev det personligt. Skulle inte de som idag växte upp ha samma möjligheter som jag en gång fick?

Jag tycker i grunden om att bo i ett land där rika människor skaffar sig bibliotek, det är länder där rika människor skaffar sig taggtråd och kulsprutor som oroar mig. Jag bor själv i en tvåa, så jag är själv inte framme vid att ha bibliotek ännu, men biblioteket där jag en gång upptäckte ordet har gett mig många möjligheter i livet.

Och inte bara mig. Byn samlade sig till slut mot politikernas spariver och biblioteket

FOTO: Fredrik Swedemyr

räddades. Jag blev ombedd att skriva en krönika på temat ”om jag hade ett bibliotek”, men jag vill nog omformulera det såhär: Jag har en massa bibliotek, eftersom jag bor i ett demokratiskt och civiliserat samhälle, och den saken gör mig väldigt glad. Jag har fortfarande ett bibliotek i Vittsjö, jag har tillgång till ett bibliotek på riksdagen. De böcker som vi inte hittar där brukar vi springa iväg och låna på biblioteket i kulturhuset vid Sergels Torg, finns de inte där så är det inte så långt till Kungliga Biblioteket nere vid Humlegården och så vidare. Jag behöver inte fundera på vad jag skulle göra om jag hade ett bibliotek för jag har redan flera stycken – och jag vet vad jag har gjort med den kunskap de gett mig. ■

För inspiration och fortbildning

www.kulturivast.se